

Andra vinklar på vinklade bänkar

– Om inkludering och exkludering av hemlösa personer i Malmös offentliga, fysiska, rum

Av Philip Åkervall

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Ht-14

Handledare: Roberto Scaramuzzino

Abstract

Author: Philip Åkervall

Title: Bum-proof benches and Malmö

Supervisor: Roberto Scaramuzzino

Assessor: Hans-Edvard Roos

The purpose of this study was to seek a deeper understanding of processes that leads to inclusion and exclusion of homeless people in the physical public space of Malmö. There has been a lot of research and current news articles about homelessness and exclusion from the public space in different parts of the world. Based on what has been written, security guards and constructions or design that excludes homeless people are two common mechanisms that limits the access for homeless people in the public space. There has also been much written about an increasing commercialization of the public space. Reasons for the exclusion of homeless people are sometimes based on the notion that homeless people are not consumers and therefore excluded from the public space. The empirical data of this study was based on four semi-structured interviews and one informal conversation. All of the interviewees had experiences of homelessness in Malmö. The questions to the interviewees were mainly focused on experiences of inclusion and exclusion in from physical public space in Malmö. Privatization and commercialization of the public space and moral geography are two theoretical perspectives that I have been using to analyze the reasons for exclusion. In conclusion, the interviewees had varied experiences of inclusion and exclusion from the public space in Malmö. The interviewees were often more concerned about the surveillance by security guards than constructions or design that is supposed to exclude them. There were also varied opinions regarding an alleged competition in the public space between them and the people who beg.

Key words: Homelessness, inclusion, exclusion, public space, moral geography.

Förord

Den här uppsatsen hade inte varit möjlig att skriva om det inte vore för ett antal personer. Jag vill först och främst rikta ett stort tack till er som ställde upp på att bli intervjuade och delade med er av era erfarenheter och upplevelser. Jag är även tacksam för det välkomnande och den hjälp som jag fick från personalen på Faktum i Malmö. Min handledare Roberto Scaramuzzino har varit ett bra stöd och bidragit med värdefulla synpunkter i mitt arbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Problemformulering	1
1.2. Syfte	3
1.3. Frågeställningar	3
1.4. Kartläggning av hemlöshet	3
1.5. Tidigare forskning	4
2. Teoretiska utgångspunkter	7
2.1. Privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet	7
2.2. Moralisk geografi	8
3. Metod	10
3.1. Urval	10
3.2. Definition	11
3.3. Tillvägagångsätt	12
3.4. Metodens förtjänster och begränsningar	13
3.5. Metodens tillförlitlighet och min förförståelse	14
3.6. Etiska överväganden	15
3.7. Bearbetning av empiri	16
4. Analys	17
4.1. Övervakning	17
4.2. Utformning	24
4.3. Konkurrens	28
5. Avslutande diskussion	33
6. Referenslista	37
7. Intervjuguide	41

1. Inledning

För några år sedan invigdes Citytunneln i Malmö, en underjordisk järnvägsförbindelse mellan Malmö Central och Triangelns station. Ett tag efter invigningen började media skriva om hur allmänheten var upprörda kring stationernas nya bänkar (Mårtensson Bornudd 2011; P4 Malmöhus 2011; Stenbeck 2011; Sundberg 2011). Bänkarna var designade så att de lutade vilket ledde till att bland annat funktionshindrade och äldre hade svårt att sitta på dem (Mårtensson Bornudd 2011). Efter all kritik justerades bänkarna så att de skulle bli lättare att sitta på (Anjou 2012). De moderna bänkarnas utformning var dock inget som enbart berodde på estetiska skäl.

1.1. Problemformulering

En av de inblandade i processen med Citytunnelns lutande bänkar gav en förklaring i tidningen Metro (Mårtensson Bornudd 2011): ”Man ville inte att hemlösa skulle sova på dem. Men på grund av kameraövervakning och vakter hade de ändå knappast kunnat göra det”. I ett inslag från Studio Ett i P1 (Honkanen 2014) som handlar om hur Umeå har infört nydesignade bänkar kan man dra paralleller till bänksituationen i Malmö. I Inslaget uttrycker sig Katrin Holmqvist-Sten, lektor i arkitekturhistoria vid Umeå universitet, såhär:

Genom en viss typ av möblemang så styr du trots allt människors beteende och det är utestängande, exkluderande. Och i det här fallet när man skapar bänkar som det inte går att ligga ner på så är det såklart att då får inte uteliggarna få plats. Då finns det ingen möjlighet att lägga sig ner att [sic] vila sig där (ibid.)

Vidare menar Holmqvist-Sten att den exkluderande arkitekturen är en global trend som syftar till att utestänga oönskade grupper som bland annat uteliggare, missbrukare och tiggare från det offentliga rummet. Rowland Atkinson (ibid.), doktor i sociologi vid Yorks universitet i Storbritannien vars forskning bland annat har handlat om den här sådana här exkluderande företeelser, säger att detta är en växande trend som framförallt visas i städer i västvärlden. Han menar att det hänger ihop med en kommersialisering av allmänna platser vilket innebär att man är önskad om man är konsument. Från just Storbritannien fick en annan exkluderande företeelse medial uppmärksamhet förra året. I London har nämligen spikar monterats fast i marken utanför lägenheter för att förhindra att hemlösa ska sova där (Holender 2014).

Bland flera av debattartiklarna som har skrivits om de lutande bänkarna i Malmö (Atladdottir

2013; Edin 2013; Rosenqvist 2011) finns ett fokus på bänkarnas symbolik i förhållande till hemlösa personer, alltså inget direkt fokus på funktionshindrade eller äldre. I en annan debattartikel (Klint 2011), ”De enda som inte blandat sig i spektaklet är de hemlösa själva”, finns något som sticker ut bland övriga nyhets- och debattartiklar. En person med anknytning till tidningen Aluma (numera Faktum) som bland annat säljs av hemlösa personer kommer nämligen till tals. I och med att personen har en koppling till denna tidning så blir han som en representant för gruppen hemlösa bland alla andra rapporteringar och åsikter om bänkarna. Personen (ibid.) förklarar bänkföreteelsen på följande vis: ”Äh, det är i linje med det hårdare klimat som vi möts av i hela stan. Det plockas bort bänkar överallt. Det finns till exempel inte längre en parkbänk kvar där man kan sitta skyddad för regn”.

Catharina Thörn (Thörn 2011 s 991) beskriver hur Göteborg har hanterat hemlösheten i det offentliga rummet under tiden när staden, framförallt stadskärnan, försökte utvecklas och framställas som modern och attraktiv. Synlig hemlöshet kan ses av politiker och affärsmän som något som skadar stadens ”image” och ett tecken på förfall och osäkerhet i staden. Därför kan personer med makt och intresse vilja ”städa upp” i stadskärnor genom exempelvis att delar av det offentliga rummet omkonstrueras (Thörn 2011 s 992). Mattias Kärrholm (2008 s 1903) skriver att butiksområden är något som har tagit större plats i Sverige under de senaste årtiondena och menar att det finns tendenser att det i utkanten av städer har byggts flera nya köpcentrum. Kärrholm menar även att butiker i stadskärnor mer har koncentrerats till ett mindre antal områden. Vidare skriver Kärrholm (ibid.) att Malmö har varit framgångsrikt under det senaste årtiondet när det gäller detaljhandel och gågatan som har hjälpt till att stärka stadens centrum som ett shoppingområde.

Utifrån forskning (Thörn 2011 s 991-992) förekommer det exkluderande företeelser mot hemlösa i städer som strävar mot att locka fler besökare och Malmö har varit framgångsrikt när det gäller att etablera sig som ett attraktivt område för konsumenter (Kärrholm 2008 s 1903). Denna forskning i kombination med debattartiklarna om Citytunnelns bänkar, där problem tas upp kring hur hemlösa bemöts av beslutsfattare i staden, gör att Malmö blir ett intressant område att undersöka för att kolla närmare på hur hemlösa har det i staden. Att jag ibland väljer att lägga till ordet ”fysiska” mellan ”offentliga” och ”rummet” beror på att jag vill påminna och understryka vad det exakt är som fokuserar på i min undersökning. Med ordet ”fysiska” så begränsar jag mig till staden som en fysisk plats och inte exempelvis internet som också kan ses som ett sorts offentligt rum.

1.2. Syfte

Syftet med denna uppsats är att förstå processer av inkludering och exkludering genom att undersöka upplevelser från personer med erfarenhet av hemlöshet i Malmö.

1.3. Frågeställningar

- Hur beskrivs det rådande samhällsklimatet gentemot hemlösa i Malmö av personer med erfarenhet av hemlöshet?
- Vilka inkluderande och exkluderande företeelser i Malmös offentliga, fysiska, rum beskrivs av personer med erfarenhet av hemlöshet?
- Hur går det att förstå inkludering och exkludering i det offentliga, fysiska, rummet utifrån de teoretiska utgångspunkterna privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet samt moralisk geografi?

1.4. Kartläggning av hemlöshet

Socialstyrelsen gjorde år 2011 en kartläggning av hemlöshet i Sverige. Inledningsvis finns ett tydliggörande kring vem som räknas in i kartläggningen:

... den som sover ute eller på härbärgen, institutionsboende (som ska skrivas ut inom tre månader), den som bor under osäkra förhållanden, till exempel med andrahandskontrakt eller inneboende hos vänner, liksom den som bor med exempelvis kommunalt kontrakt på grund av att han eller hon inte godkänns som hyresgäst på den ordinarie bostadsmarknaden (Socialstyrelsen 2011).

Vidare poängteras det även att våldsutsatta kvinnor på skyddat boende, hemlösa barnfamiljer samt barn och ungdomar som är i gråzonen mellan familj och vård- och omsorgssystemen ingår i kartläggningen. I kartläggningen ingår inte barn och ungdomar som är 18 år eller yngre och som har, genom SoL eller LVU, placeras utanför hemmet. Personer som inte har uppehållstillstånd i Sverige och asylsökande personer räknas inte heller in i kartläggningen.

Kartläggningen visade att det totalt fanns cirka 34 000 personer som var hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden i Sverige. Det innebär en ökning av personer i hemlöshet om man jämför med mätningen som gjordes år 2005. Generellt sett är det en stor del av de hemlösa personerna som får ekonomiskt bistånd eftersom de ofta står utanför arbetsmarknaden. Socialstyrelsen tar upp problemet som hemlösa personer möter med att ha

ekonomiskt bistånd som huvudsaklig inkomstkälla, nämligen att det är svårt att få tag på en hyresrätt eftersom hyresvärdar oftast kräver att hyresgästerna har annan inkomst än ekonomiskt bistånd. Det blir då problem med att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden. Kartläggningen visar även att hemlöshet bland kvinnor och personer som är födda utanför Sverige har ökat. Samtidigt har det skett en minskning av hemlösa personer med missbruksproblem och psykisk ohälsa. I kartläggningen betonas det dock att missbruk och psykisk ohälsa fortfarande är vanligt förekommande bland personer som är hemlösa. Socialstyrelsen presenterade en ungefärlig fördelning av hemlösheten på följande vis:

Av de inrapporterade hemlösa personerna befann sig cirka 4 500 personer i akut hemlöshet, varav 280 sov ute eller i offentliga utrymmen. 5 600 personer vistades på institution/kategori-boende. 13 900 personer bodde i långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden) och 6 800 personer i eget ordnat, kortsiktigt boende (ibid.)

Malmö stad genomför årligen en kartläggning av hur situationen med hemlöshet ser ut i staden. Förra årets kartläggning visar att det fanns 1 142 hemlösa vuxna i Malmö. Resultatet av förra årets kartläggning vittnar om en ökning av hemlösa vuxna i staden, närmare bestämt med 169 personer. Vidare beskrivs det att en betydande del av de som räknas in i hemlöshetskategorin flyttar mellan tillfälliga lösningar av olika slag eller vistas på hotell eller vandrarhem. I Malmö finns det även runt 1 000 andrahandslägenheter som kommunen har. I kommunens akutboenden, på institution, hos frivilligorganisationer eller på dygnsboenden är alla ytterligare exempel på ställen där hemlösa personer kan få tak över huvudet (Malmö stad 2014).

1.5. Tidigare forskning

Med hjälp av sökmotorn LUBsearch har jag försökt skapa mig en bild av tidigare forskning genom att läsa vetenskapliga källor, framförallt artiklar, som handlar om hemlöshet i det offentliga, fysiska, rummet kopplat till inkludering och exkludering. Samtliga källor som jag kommer att presentera under denna rubrik är ”peer-reviewed”, alltså referentgranskade. Eftersom mitt undersökningsområde är ett globalt fenomen så har jag valt att inte begränsa mig till hur det enbart ser ut i Sverige när jag har sökt efter forskning. I mina sökningar har använt mig av kombinationer av olika ord och begrepp på engelska, framförallt ”homeless”, ”exclusion” och ”public space”. Jag kommer även att ta upp en forskningsartikel som inte bara fokuserar på hemlösa personer utan till stor del ungdomar och exkludering från det

offentliga, fysiska, rummet. Detta eftersom jag anser att den artikeln gav en intressant inblick i vilken omfattning som säkerhetsvakter kan använda sin makt för att välja vilka personer som ska få vistas på en viss plats, i det här fallet ett köpcentrum. När det gäller forskning om hemlöshet i Malmö så måste det nämnas att Marcus Knutagård (2009) skrivit doktorsavhandlingen *Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar*. Något som Knutagård (2009 s 91) skriver om som blir extra relevant för min studie är platser i Malmös offentliga rum som hemlösa personer har tagit i besittning och hur platserna då hanteras. Exempel på detta är bänkar och att de kan tas bort beroende på hur de används vilket jag kommer att skriva mer om i analysen.

Jag har även hittat tidigare forskning där hemlöshet och exkludering inte enbart förklaras av författare, utan även från hemlösas perspektiv. "Heterotopias of Homelessness: Citizenship on the Margins" är en artikel där kommer hemlösa personer i staden Gdansk i Polen till tals kring upplevelser av marginalisering i samhället (Mendel 2011 s 155). Artikeln "The body, the shelter, and the shebeen: an affective geography of homelessness in South Africa" innehåller intervjuer med hemlösa personer på ett härbärge i Kapstaden där deras syn på sin vardag och tillhörighet i samhället kommer fram (Daya och Wilkins 2013). Även Sarah Johnsens, Paul Clokes och Jon Mays artikel "Day centres for homeless people: spaces of care or fear?" (2005) tar upp de hemlösas perspektiv och det är en artikel som jag kommer att beskriva närmare längre fram i denna del.

Catharina Thörns artikel, "Soft Policies of Exclusion: Entrepreneurial Strategies of Ambience and Control of Public Space in Gothenburg, Sweden", tog jag inledningsvis upp. Thörns redogörelse ger läsaren en överblick över hur Göteborg har förhållit sig till hemlösa personer när staden strävat efter att etablera sig som en modern stad som vill attrahera konsumenter och turister. Ett exempel på detta är hur Ernst Jungen Plats designades om för att bli av med missbrukare till förmån för caféverksamhet (Thörn 2011 s 999). Ett annat liknande exempel från en annan artikel handlar om tågstationen Brussels-South i Bryssel som har anlitat säkerhetsvakter för att hålla hemlösa personer borta från stationen som är en väldigt betydelsefull plats för landets "image" (Giannoni refererad i Doherty et al. 2008 s 295). Rowland Atkinson har skrivit artikeln "Domestication by Cappuccino or a Revenge on Urban Space? Control and Empowerment in the Management of Public Spaces". I hans artikel redogörs olika återgärder i Storbritannien som har syftat till att både säkra och kontrollera det offentliga rummet. Personer som avviker från normen hanteras genom exempelvis vakter,

övervakningskameror och parkbänkar med armstöd i mitten för att förhindra att folk ligger på dem, även benämnt som ”bum-proof benches”, alltså ”luffarsäkra bänkar” rakt översatt till svenska. Sådana bänkar innebär att en grupp som redan är utanför i samhället ”designas ut”, alltså exkluderas, ytterligare (Atkinson 2003 s 1834).

Malcolm Voyces (2003 s 249) artikel ”The Privatisation of Public Property: The Development of a Shopping Mall in Sydney and its Implications for Governance through Spatial Practices” ger läsaren en bild av hur köpcentrumet Westfield i Sydney går tillväga för att locka sin målgrupp av besökare till köpcentrumet. Författaren beskriver att utöver de hemlösa, som kategoriseras som ovälkomna (ibid.), så är även ungdomar som träffas och ”hängar” vid köpcentrumets ingång en grupp personer som ses som en säkerhetsrisk (Voyce 2003 s 257). På grund av hård konkurrens mellan affärer som tvingas öppna upp i stora köpcentrum för att inte riskera att gå back ekonomiskt (Voyce 2003 s 255) så är det viktigt att köpcentrumen är kontrollerade så att allt rullar på och inget lämnas åt slumpen. Allt för att maximera konsumenternas konsumerande (Voyce 2003 s 256). Det har hänt att säkerhetsvakterna i köpcentrumet har sett till att ungdomar, som har ansetts vara skadliga för köpcentrumets ”atmosfär” eller ungdomar som har ansetts vara potentiella snattare, har stängts av från köpcentrumet när ungdomarna inte har kunnat komma med ”rättmätiga anledningar” till att vistas där. I det här sammanhanget blir den rättmätiga anledningen att konsumera och det finns då tendenser att makten som vakterna utövat har skett på godtyckliga grunder (Voyce 2003 s 257). I en annan artikel där hemlösa och ungdomar nämns skriver författaren Joanne Massey på följande vis när hon redogör för begreppet revanschism som är intressant i sammanhanget då hon också tar upp hemlösa och ungdomar:

There is a notion that groups such as the homeless and teenagers have ‘stolen’ spaces from the public, therefore, streets and parks must be ‘taken back’. In addition such groups’ everyday activities become criminalized (Massey 2007 s 242).

Don Mitchell (1998 s 98) skriver om åtgärder som kriminaliserar vardagliga aktiviteter för hemlösa när han tar upp hur flera kommuner och stater i USA vidtog rättsliga åtgärder för att ”återta” det offentliga rummet från hemlösa personer. Åtgärderna handlade bland annat om att förbjuda att sova offentligt, att sitta på trottoarer under dagen och att sitta på bänkar om man inte väntar på bussen. Johnsen, Cloke och May (2005 s 787) skriver att trots förekommandet av revanschism i Storbritannien där aspekter av hemlösas vardag

kriminaliseras så finns det (åtminstone år 2005 när artikeln skrevs) en tydlig ökning av antalet nattjourer, vandrarhem och dagcenter för hemlösa. Samtidigt menar författarna att ett dagcenter inte är en plats som enbart förknippas med positiva upplevelser. Några av de hemlösa personerna som kommer till tals uttrycker oro för att bli dömda av andra personer genom att associeras till stället (Johnsen et al. 2005 s 802). En förklaring till det är att man riskerar att ses som någon som har misslyckats att leva enligt normen i samhället (Waters refererad i Johnsen et al. 2005 s 802).

Det är viktigt att fundera på vad som är speciellt med just min studie. Jag har belyst några artiklar där forskare presenterar utsagor från personer med erfarenhet av hemlöshet. Då jag sökte efter tidigare forskning på området fann jag att de flesta artiklarna saknade redovisningar där de hemlösa själva kommer till tals. Istället underbyggdes resonemangen av referenser till andra författare. Därför känns det angeläget att i min studie bidra med att presentera ett förstahandsperspektiv från personer med erfarenhet av hemlöshet. Att jag dessutom har ett tydligt fokus på att försöka förklara processer av inkludering och exkludering från det offentliga, fysiska, rummet som hemlösa personer upplever gör att min studie har en lite annan infallsvinkel än den andra forskningen som jag har hittat där hemlösas perspektiv tas upp. De teoretiska verktygen som jag kommer att använda mig av presenteras nedan.

2. Teoretiska utgångspunkter

I denna uppsats kommer jag att använda mig av två teoretiska utgångspunkter: privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet samt moralisk geografi. Det är två teoretiska utgångspunkter som i det här sammanhanget ska hjälpa mig att förklara inkludering och exkludering i samhället. De två teoretiska utgångspunkterna hänger ihop med varandra och därför kommer förklaringarna under de två underrubrikerna till respektive teori nedan att gå in i varandra. Anledningen till varför jag väljer att använda två teoretiska utgångspunkter som liknar varandra är för att jag vill åstadkomma en så nyanserad analys som möjligt där jag kan använda mig av olika infallsvinklar som kompletterar varandra för att försöka förklara den information som intervjupersonerna har delat med sig av.

2.1. Privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet

Något som har framgått i den tidigare forskningen som jag tog upp ovan är att det inte alltid är självklart att vem som helst är välkommen i offentliga rum. Jag har presenterat exempel på

anledningar till detta genom att ha tagit upp exempel på hur exkluderandet av hemlösa personer ser ut i olika samhällen runt om i världen. Under tiden som jag har läst in mig på området har det ofta framkommit att det i vår tid finns tendenser att offentliga rum mer och mer förknippas med ett vinstintresse. I förlängningen innebär detta att konsumenterna välkomnas, alltså inkluderas, medan personer som har det sämre ställt ekonomiskt eller inte anses passa in kan bli föremål för exkludering (Thörn 2011 s 1001). Detta beskriver David Giannoni i avsnittet om tågstationen i Bryssel som jag tidigare presenterade:

In pursuit of an improved image, use of the station has become increasingly restrictive with undesirable and marginal populations (i.e. those who are neither travelling nor consuming targeted for exclusion. In pursuit of these aims the private security guards (the so called 'Bsecurity'), employed by the commercial interests of the station, have resorted to crude and sometimes violent methods of extraction which have disproportionately affected homeless groups (Giannoni refererad i Doherty et al. 2008 s 295).

I artikeln "Homelessness and Exclusion: Regulating public space in European Cities" (Doherty et al. 2008 s 291) tas två stycken varianter av offentliga rum upp, nämligen "quasi-private space" och "external public space". Skillnaden mellan de två typerna är att den förstnämnda typen är ställen som är privat ägda men samtidigt en del av det offentliga rummet, som exempelvis ett köpcentrum. Den andra typen, "external public space", innefattar bland annat gator, torg och parker. I typen "quasi-private space" kan man få begränsat tillträde om man bryter mot regler eller föreskrifter (ibid.). Det är just typen "quasi-private space" som har ökat en hel del i Europa och det är något som har fått betydande konsekvenser för hemlösa personer eftersom de ofta är beroende av det offentliga rummet för att klara vardagen (Waldron 1993 s 304). Som hemlös riskerar man alltså att bli exkluderad på grund av privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet. Till skillnad från förr i tiden finns det nuförtiden fler ställen, som tidigare inte har förknippats med konsumtion, där möjlighet till denna aktivitet har fått ta plats, bland annat på flygplatser, tågstationer, bibliotek och museer (Kärrholm 2009 s 421)

2.2. Moralisk geografi

Detta teoretiska perspektiv innebär kort sagt att olika platser är avsedda för olika kategorier av människor, saker och sätt att användas på (Smith 1997 s 587). När till exempel en person vistas på en plats, som en bänk i det offentliga rummet, finns det samtidigt normativa aspekter

kopplade till platsen som gör att platsen är laddad med vissa förväntningar. Det finns med andra ord normativa förväntningar kring hur det är tänkt att bänken ska användas. Sådana normativa förväntningar resulterar i sin tur inkludering och exkludering beroende på om man uppfyller förväntningarna med platsen eller inte. Samtidigt är det tid och rum som styr vilka normativa förväntningar som råder (Mcauliffe 2012 s 191.). Normativa förväntningar kan ha att göra med att bänken är placerad på en privatiserad del i en stad, som exempelvis mitt i ett köpcentrum. På grund av placeringen på ett sådant område är det därför tänkt att konsumenter ska sitta på den och exempelvis inte hemlösa personer som inte ses som konsumenter.

Ytterligare ett exempel på det är de ungdomar som inte fick vistas i entrén till köpcentrumet i Sydney eftersom platsen, och köpcentrumet i övrigt, inte var tänkt för icke-konsumenter (Voyce 2003 s 257).

Moralisk geografi hänger alltså ihop med det privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet vilket jag har gett flera exempel på i min redogörelse av tidigare forskning. Privatisering och kommersialisering av en plats förändrar den moraliska geografin som är kopplad till platsen. Den normativa förväntningen som en plats bär på behöver dock inte enbart tvunget vara kopplad till privatisering och kommersialisering. Moralisk geografi är därför ett brett begrepp som kan bidra med förklaringar i andra sammanhang. Om man tänker sig samma bänk i samma köpcentrum som i det förra exemplet är det sannolikt att om en förmögen och hängiven konsument som av någon anledning tar med sig personliga ägodelar för att göra bänken till sitt hem så hade även denne, likt den hemlösa personen som inte konsumerar, inte fått genomföra sitt projekt. Det beror på den tänkbara normativa förväntningen att en bänk är till för personer som vill sätta sig ner en stund och den ska inte fungera som en bostad. Detta oavsett om det är ett privatiserat offentligt område eller inte. Knutagård (2009 s 96) menar följande: ”Att sitta ned en stund på en parkbänk är inte heller något problem, men att göra den till sin boplatz förändrar platsens funktion och belyser dess gränser”. Vidare menar Knutagård (2009 s 97) att exkludering från en plats i en stad kan vara ett uttryck för en disciplinerande åtgärd i staden vilket betyder att det normativa innehållet som är kopplad till platsen byggs in i den fysiska miljön.

Jag skrev inledningsvis hur Catharina Thörn (Thörn 2011 s 992) bland annat beskrev att synlig hemlöshet kan ses som ett tecken på osäkerhet i en stad. Denna osäkerhetsfaktor kan kopplas till moralisk geografi då en plats normativa förväntningar gör att förutsägbara föreställningar om platsen skapas och förutsägbarhet kan kopplas till en känsla av trygghet

eller säkerhet. En förbipasserande person som observerar en hemlös person som ligger och sover på en bänk på en offentlig plats kan ge upphov till vissa känslor hos den förbipasserande personen eftersom den hemlösa personen bryter mot den moraliska geografin kopplad till bänken. Eftersom platsens normativa förväntningar inte uppfylls när den hemlösa personen sover på bänken konfronteras den förbipasserande personen med en oförutsägbar händelse som kan leda till att situationens uppfattas som osäker. På vissa ställen i min kommande analysdel kommer jag att hänvisa till denna osäkerhet kopplad till moralisk geografi.

3. Metod

För att kunna genomföra min undersökning har jag arbetat kvalitativt, närmare bestämt genom semistrukturerade intervjuer och ett informellt samtal. Personerna som jag pratade med hade alla på olika sätt haft erfarenhet av hemlöshet. Jag var som sagt intresserad av just deras perspektiv vilket är ett perspektiv som jag hävdar inte är det mest vanligt förekommande i media. Anledningen till varför jag har valt att göra semistrukturerade intervjuer istället för strukturerade och ostrukturerade intervjuer var på grund av att jag ville ha tryggheten som en genomarbetad intervjuguide ger men samtidigt lämna utrymme för ytterligare frågor (Bryman 2011 s 206). Ett sådant flexibelt tillvägagångssätt att genomföra intervjuer på gav mig frihet att vara öppen för ny information från intervjupersonerna som jag på förhand inte hade förväntat mig men som var av relevans för mitt syfte och mina frågeställningar. Senare i metoddelen kommer jag att redovisa metodens för- och nackdelar. Den största delen av min analys bygger på intervjuerna men det informella samtalet har bidragit till att jag har valt att ställa nya frågor under intervjuerna och de har även bidragit till nya insikter i mitt undersökningsområde.

3.1. Urval

På grund av en tidsbegränsning och bestämmelser om uppsatsens utformning har jag varit tvungen att avgränsa min studie på olika vis. Mitt ursprungliga mål var att intervjua åtminstone fyra personer med erfarenhet av hemlöshet i Malmö, ett mål som jag uppfyllde. Jag har alltså arbetat med ett målinriktat urval då jag har intervjuat den grupp personer som jag syftar till i mina forskningsfrågor (Bryman 2011 s 434). Jag kände även att det var viktigt att bredda min urvalsgrupp så att den både innefattade personer med erfarenhet av hemlöshet och personer som just nu räknas som hemlösa i Malmö. Detta eftersom jag tänkte att det underlättar mitt arbete när det gällde att söka upp intervjupersoner och att båda grupperna kan

bidra med lika relevant information för min undersökning.

Jag bestämde mig tidigt för att ta kontakt med Faktum i Malmö. Faktum är en tidning som säljs av hemlösa vars mål beskrivs på följande vis (Faktum 2013): ”... att erbjuda alla i socialt utanförskap i Götaland ett jobb”. Jag tänkte att Faktums lokal, där även fika dagligen erbjuds, kan fungera som en samlingsplats för personer med erfarenhet av hemlöshet och att det därför kan vara ett perfekt ställe att utgå ifrån för min studie. Gruppen av intervjupersoner utgörs av tre män och en kvinna vilket ungefär speglar könsfördelningen som jag upplevde fanns bland de som jag träffade i Faktums lokal. Att jag har intervjuat fyra personer, vilket enligt uppsatsinstruktionerna var minimumkravet, och inte fler beror på flera aspekter. Jag har försökt att få tag på ett par ytterligare intervjupersoner men ingen av dem har kunnat delta och en annan som jag hade bestämt träff med dök inte upp. Kort sagt hade jag sju potentiella intervjupersoner som i slutändan blev totalt fyra. Det var alltså inte helt enkelt att få ihop tillräckligt med intervjupersoner. Jag har även varit i kontakt med flera andra organisationer som är kopplade till hemlöshet men inte fått napp vilket jag kommer att ta upp under rubriken om mitt tillvägagångsätt. Därför fick jag begränsa mig ytterligare till Faktum i Malmö. En del av personerna som jag frågade på Faktum var inte intresserade av att bli intervjuade och vissa var enbart där för att hämta sina tidningar och sedan snabbt ge sig av igen. Under tiden som jag var på Faktum var där en del personer som inte kunde tala flytande svenska vilket blev ett hinder som gjorde att jag inte kunde intervju dem. De utförliga intervju svaren som jag har fått från alla intervjuerna har bidragit till att jag har känt att fyra intervjuer, i kombination med ett informellt samtal, har varit tillräckligt för att kunna få ihop en intressant uppsats. Under nästa rubrik kommer jag att redogöra för en bred definition av hemlöshet som jag har använt mig av för att inte begränsa mig allt för mycket i jakten på intervjupersoner.

3.2. Definition

En aspekt som jag på förhand inte trodde skulle bli ett problem var definitionen av hemlöshet. Det visade sig nämligen att en av intervjupersonerna inte såg sig som varken hemlös eller någon som hade haft erfarenhet av hemlöshet. De andra tre som jag har intervjuat hade alla stor erfarenhet av att ha sovit ute i Malmö. De hade nuförtiden tak över huvudet genom olika boendeformer och vissa av intervjupersonerna benämnde sig själva som hemlösa under intervjuerna. Personen som inte såg sig som någon med erfarenhet av hemlöshet sade sig ha flyttat runt mycket, bland annat bott i husvagn, hos en kompis och hos släktingar. Personen

var noga med att flera gånger under intervjun poängtera att denne alltid hade haft tak över huvudet på ett eller annat sätt. Personen sa sig ofta umgås med hemlösa personer och ibland hjälpt till genom att exempelvis ha gett bort en av sina tidningar till någon behövande Faktumförsäljare eller tipsa om tillfälliga boenden. Under min presentation av kartläggning av hemlöshet på sidan tre tog jag upp vem som räknades in i kartläggningen och min tanke var att använda en sådan bred syn på olika situationer av hemlöshet när jag letade intervjupersoner. I och med att personen i fråga har erfarenhet av att ha bott under osäkra förhållanden och därmed ingår eller har ingått i kartläggningen så är personen relevant för mitt syfte. Jag känner dock att det är av stor vikt att understryka att jag inte försöker att ta ifrån personen sin upplevelse av att inte ha haft erfarenhet av hemlöshet bara för att Socialstyrelsen påstår att personen har haft erfarenhet av hemlöshet. Det viktiga för mig är att tydligt motivera varför jag har valt att intervjua personerna som jag har intervjuat.

3.3. Tillvägagångsätt

Det första som jag gjorde var att åka till Faktum i Malmö för att presentera mig och min kommande studie för personalen. Personalen sa att jag gärna fick befinna mig i lokalen tills jag fått tag i mina intervjupersoner och under de kommande veckodagarna hjälpte de mig att hitta intervjupersoner. En i personalen erbjöd sig nämligen att hjälpa mig genom att ringa till personer som kanske skulle kunna vara intresserade av att ställa upp på intervju. Denna hjälpsamhet resulterade i tre intervjuer. Intervjuerna genomfördes i ett rum på Faktum i Malmö och jag passade givetvis på att köpa ett nummer av tidningen efter varje intervju. Den fjärde intervjupersonen blev inte inringd utan kom självmant fram till mig när jag satt på Faktum en dag och var nyfiken på vad jag höll på med. Jag presenterade min studie och personen var positiv till att ställa upp på en telefonintervju. Telefonintervjun gick dock inte bra på grund av att vi hade svårt att höra varandra. Vi bestämde oss därför för att träffas på ett café i Malmö den kommande helgen för att genomföra intervjun.

Under åtta dagar i följd åkte jag till Faktums lokal i Malmö. Ibland kom jag dit enbart för att genomföra en inbokad intervju men oftast satt jag där i några timmar på morgonen i hopp om att få tag på intervjupersoner. Vissa dagar var där få personer vilket innebar att jag i princip bara satt och observerade aktiviteten i lokalen och småpratade med personerna som befann sig där för att sedan åka hem utan empiri att bygga uppsatsen på. Där var ett väldigt öppet och trevligt klimat vilket ledde till att jag var med om ett flertal samtal med personerna som

befann sig i lokalen utöver de semistrukturerade intervjuerna. Ett av samtalen var lite längre där jag fick relevant information för min uppsats, detta utan att jag själv styrde samtalsämnet mer än att jag förklarade varför jag befann mig på Faktum. Jag presenterade alltså min studie precis som jag gjorde för mina fyra intervjupersoner. I efterhand antecknade jag ner det som hade framkommit i det informella samtalet. Utöver Faktum har jag även, genom antingen besök eller via mail, varit i kontakt med följande verksamheter i Malmö som jag tänkte skulle kunna ha tips på intervjupersoner: Stadsmissionen, RFHL, Immanuelskyrkan, Räddningsmissionen och Soppkök Malmö. Kontakterna ledde dessvärre inte till några konkreta tips på specifika intervjupersoner.

3.4. Metodens förtjänster och begränsningar

Fördelen med mitt val av att arbeta kvalitativt, i mitt fall genom semistrukturerade intervjuer, är för att få möjlighet att skapa sig en djupare förståelse och fånga detaljer kring intervjupersonernas upplevelser (Bryman 2011 s 413). Jag har inte varit ute efter att få fram generaliserbar data, vilket man vill om man arbetar kvantitativt, utan jag är istället intresserad av att tolka meningar utifrån studiens specifika kontext (Bryman 2011 s 372). En av skillnaderna mellan kvalitativ och kvantitativ forskning är att man som kvalitativ forskare har mer närhet till sina intervjupersoner. Detta är något som har fått kritik från kvantitativa forskare eftersom den kvalitativa forskares personliga egenskaper lär på ett eller annat sätt påverka undersökningsdeltagarna vilket i sin tur leder till svårigheter att replikera undersökningen. Den påverkan som forskaren har på intervjupersonerna följs av ännu ett lager av påverkan när forskaren själv ska tolka den empiri som har samlats in. Då finns det ett stort utrymme för forskaren att själv välja hur studien ska framställas (Bryman 2011 s 369). Jag är medveten om denna kritik mot den kvalitativa forskningen även gäller i min studie. Det är något som är oundvikligt och under nästa rubrik kommer jag att skriva hur jag förhåller mig till det. En annan baksida med att använda intervjuer som huvudmetod är att jag som forskare helt enkelt kan misstolka meningar som har sagts under samtalen (Eriksson-Zetterquist och Ahrne 2011 s 56). Jag tänker att jag har minskat risken för att det ska hända i och med att jag har spelat in mina intervjuer och inte försökt gissa mig till vad som har sagts på ställen där intervjupersonerna har uttryckt sig otydligt. Att spela in intervjuerna har öppnat möjligheter att lyssna på samma mening om och om igen för att säkerställa att jag har uppfattat vad intervjupersonerna har sagt.

3.5. Metodens tillförlitlighet och min förförståelse

Trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en *möjlighet att styrka och konfirmera* är alla olika aspekter av tillförlitlighet som Bryman (2011 s 354) beskriver. Eftersom jag har bedrivit kvalitativ forskning innebär det att jag, som jag beskrev under föregående rubrik, oundvikligen har påverkat intervjusituationerna genom att bara vara närvarande. För att uppnå *trovärdighet* har jag återgett intervjupersonernas utsagor i skrift så exakt som jag har kunnat (ibid.). Att jag har fått tillåtelse att spela in intervjuerna är enligt mig en faktor som har bidragit till att min uppsats blir trovärdig, jag har som sagt kunnat spola tillbaka och bekräfta att jag verkar ha förstått intervjupersonen. Genom att ha spelat in och transkriberat intervjuerna har jag, som kvalitativ forskare, inte bara sparad information om vad som har sagts utan även hur det har sagts vilket är svårt att dokumentera genom anteckningar under intervjun (Bryman 2011 s 428). En annan aspekt av *trovärdighet* som Bryman (2011 s 355) tar upp och som är svårare för mig att uppnå är att i efterhand rapportera mina studieresultat till intervjupersonerna så att de kan granska att jag har tolkat allt på ett korrekt sätt, även kallat respondentsvalidering. Med tanke på den begränsade tiden som jag har med uppsatsen känns det inte praktiskt genomförbart att, efter att ha bearbetat alla intervjuer, leta upp och kontakta personerna igen och vänta på att få deras godkännande. Under intervjuerna har jag dock upprepat vissa samtalsämnen som jag har ansett vara extra centrala för min studie för att dubbelkolla att jag har fått en bra bild av intervjupersonens upplevelser.

Överförbarhet, alltså att samla in fylliga beskrivningar under de få intervjutillfällena som har ägt rum (ibid.), är ett tillförlitlighetskriterium som jag har försökt uppnå så bra som möjligt genom att ha förberett en intervjuguide med lämpliga frågor och har varit påläst. Det har hjälpt mig när det gäller att veta vad jag borde fördjupa mig kring under intervjutillfällena för att få ett så gediget och djupt material som möjligt från den specifika gruppen i den specifika kontexten som jag fokuserar på. För att framställa en *pålitlig* studie har det krävts att jag tydligt har beskrivit samtliga steg som jag har gått igenom under arbetsgången (ibid.) vilket jag gör här i min metoddel. Anledningen till det är att läsaren ska kunna granska hur jag har gått tillväga i min studie. En vanlig kritik mot det kvalitativa arbetssättet är, som tidigare nämnt, att det finns en risk att forskaren medvetet tolkar och, av personliga intressen, vinklar det som framställs i studiens utförande och slutsatser åt ett eller annat håll. Det sista tillförlitlighetskriteriet *möjlighet att styrka och konfirmera* handlar just om detta och Bryman (ibid.) formulerar hur detta uppnås: ”Att kunna styrka och konfirmera innebär att forskaren,

utifrån insikten att det inte går att få någon fullständig objektivitet i samhälllig forskning, försöker säkerställa att han eller hon har agerat i god tro”. Jag ser givetvis inga vinster med att vilseleda intervjupersonerna eller läsarna. Jag tror dock att det är nyttigt att ha haft detta sista kriterium i åtanke under hela processens gång, och inte bara ta det för givet, eftersom objektiviteten i samhälllig forskning inte är absolut (ibid.). Detta hänger ihop med *trovärdighet*. Att utifrån sunt förnuft försöka göra rimliga tolkningar av intervjupersonernas utsagor är enligt mig ett exempel på ett sätt att försöka förhålla sig objektivt, trots att full objektivitet inte går att nå.

Min förförståelse om hemlöshet i det offentliga rummet kopplat till inkluderande och exkluderande företeelser i just Malmö har enbart grundats på källor från media där nästan enbart journalister har kommit till tals. Vetenskapliga källor har gett mig förförståelse om hur fenomenet ser ut runt om i världen. Baserat på det som jag har läst om Malmö framställs en ganska entydig bild från journalister, och personen från Aluma (numera Faktum), att bänkdesignen är riktade mot hemlösa och att det finns problem i hur hemlösa bemöts. Utifrån min begränsade förförståelse om just denna specifika kontext, gällande inkluderande och exkluderande företeelser i Malmö, har jag varit uppmärksam på att inte ställa för snäva frågor som enbart är grundade på min förförståelse. Jag har varit öppen för svar som går utanför min förförståelse och tänkt på att inte förutsätta att de lutande bänkarna är det stora problemet för hemlösa.

3.6. Etiska överväganden

Det är givetvis viktigt att jag som forskare är medveten om vilken roll etik spelar i min studie så att jag inte råkar skada intervjupersonerna. Innan jag har påbörjat intervjuerna har jag presenterat fyra etiska principer för intervjupersonerna och förklarat vad principerna innebär för min studie. *Informationskravet* (Bryman 2011 s 131) har jag uppfyllt genom att jag presenterade min studie för intervjupersonerna. Presentationen innehöll en redogörelse av mitt syfte och vilka moment som innefattades i studien och det framgick även, i enlighet med *samtyckeskravet*, att studien var frivilligt att delta i och att man som deltagare fick hoppa av när som helst (Bryman 2011 s 132). *Konfidentialitetskravet* (ibid.) var den tredje punkten som jag presenterade och den har jag uppfyllt genom att se till att avidentifiera intervjupersonerna i min uppsats så att ingen får vetskap om intervjupersonernas riktiga namn eller andra personuppgifter vilket gör att läsaren inte kan få reda på vem som har intervjuats. Utöver det

som framgår i citaten nämner jag inte om mina intervjupersoner säljer Faktum idag eller enbart har erfarenhet av att ha sålt tidningen. Jag nämner inte heller var i Skåne som mina intervjupersoner har stått när de har sålt tidningen. Jag skriver enbart att jag träffade dem i Faktums lokal i Malmö vilket inte per automatik betyder att de har sålt eller just nu säljer tidningen i Malmö. På grund av att jag har avidentifierat intervjupersonerna, och tycker att ”intervjuperson 1”, ”intervjuperson 2” och så vidare blir enformiga benämningar att använda sig av, har jag valt att ge intervjupersonerna påhittade namn. Under min kommande analys kommer jag därför att benämna intervjupersonerna med de slumpmässigt utvalda namnen: Per, Gunnar, Elisabeth och Mikael. Eftersom namnen är slumpmässigt utvalda kan de heller inte kopplas till Faktumförsäljare eller före detta Faktumförsäljare som eventuellt skulle ha något av namnen. I och med att jag har intervjuat tre män och en kvinna, och eftersom jag upplevde att det fanns fler män än kvinnor när jag sökte intervjupersoner, har jag även gjort en slumpmässig blandning mellan de påhittade namnen och intervjupersonerna. Vem som är man och vem som är kvinna bakom de påhittade namnen och citaten i analysdelen ska alltså vara oklart för läsaren. Genom att enbart använda mig av den information som jag har fått från intervjupersonerna i min studie och inte i något annat sammanhang har jag uppfyllt *nyttjandekravet* (ibid.). Innan jag har börjat varje intervju har jag frågat om lov att få spela in intervjun vilket jag har fått tillåtelse att göra av samtliga intervjupersoner.

3.7. Bearbetning av empiri

Efter varje intervju har jag transkriberat materialet genom att lyssna igenom den inspelade ljudfilen och samtidigt anteckna allt som har sagts ordagrant. När jag var färdig med transkriberingen började jag koda materialet. Genom kodning har jag kunnat kategorisera den rådata som har framkommit vid intervjuerna under olika rubriker vilket även underlättar när man ska jämföra svaren på frågor (May 2013 s 182). Kodningen skedde genom att jag kom på vilka rubriker som jag ville ha i analysdelen och därefter började leta efter passande material i de transkriberade intervjuerna. Jag gav varje rubrik i analysdelen varsin färg som jag sedan använde för att markera olika textstycken i de transkriberade intervjuerna som jag ville använda mig av under respektive rubrik. Att sortera empirin på ett sådant vis var väldigt praktiskt eftersom jag snabbt fick en överblick över den stora mängd text som jag hade samlat ihop.

I citaten i analysen har jag tagit bort det som Bryman (2011 s 431) kallar för verbala tics, som

de flesta av oss har, för att framställa intervjupersonerna på ett respektfullt sätt. Jag har även infogat ord i hakparanteser om något har ord har saknats som har gjort att meningen i fråga blivit ofullständig (ibid.) och när jag har beskrivit händelser som har inträffat under intervjun. Markeringen "...” har jag också använt mig av när jag har utelämnat delar av meningar som inte har varit relevanta (ibid.) och "- - -” när flera meningar utelämnats (ibid.). Jag har bytt ut alla ”dom” som har sagts under intervjuerna mot ”de” eller ”dem” för att göra citaten mer läsvänliga. Ord som ”sånt”, ”såna” eller ”nåt” har jag dock behållit och inte bytt ut dem mot ”sådant”, ”sådana” eller ”något”. Om jag hade bytt ut orden hade intervjuerna framställts som väldigt formella och således inte autentiska. Jag har även tagit bort enstaka obetydliga ord från intervjuerna som annars hade gjort att citaten blivit smått obegripliga.

I min analysdel utgår jag från det mest intressanta från min empiri och utifrån det drar jag kopplingar till mina teoretiska utgångspunkter och vetenskapliga källor. Innan jag påbörjade den första intervjun hade jag redan bestämt mig för att jag skulle använda moralisk geografi som min ena teoretiska utgångspunkt. Efter ett antal intervjuer insåg jag även att privatisering och kommersialisering av det offentliga rummet var ytterligare en teoretisk utgångspunkt som skulle komma att bli relevant.

4. Analys

Denna del har jag delat upp i tre underrubriker för att sortera det som jag tyckte var mest intressant från materialet som jag fick från intervjuerna. Jag kommer att presentera utsagor från intervjupersonerna följt av analys genom mina teoretiska utgångspunkter och/eller vetenskapliga källor. Trots att jag har fått begränsa mig gällande hur mycket empiri som ska få ta plats i analysen har jag ändå försökt åstadkomma en balans så att var och en av intervjupersonerna får ta lite större plats på olika ställen. En sådan balans har varit möjligt att genomföra eftersom alla intervjuerna har varit givande.

4.1. Övervakning

Något som blev ett samtalsämne under varje intervju var upplevelser av att ha blivit övervakad som hemlös. Jag fick höra flera historier om möten mellan hemlösa personer och personer som har utövat makt i form av övervakning, i synnerhet vakter. Gunnar delade med sig av sina upplevelser av att ha blivit bortvisad:

Intervjuaren: Har du blivit bortvisad från någon plats i Malmö?

Gunnar: Oja, ja.

Intervjuaren: Har du nåt exempel på det eller?

Gunnar: Nja... somna på biblioteket har jag gjort några gånger, och då kommer de och kastar ut en.

Intervjuaren: Ja okej, är det vakterna då eller?

Gunnar: Ja det är vakter.

Intervjuaren: Finns det fler ställen också [som du har blivit bortvisad från]?

Gunnar: Ja du får inte sitta någonstans och sova. Det spelar ju liksom ingen roll var jag... ett köpcentrum, en bänk du sitter och sover så, då är de på en hela tiden liksom.

Intervjuaren: Mm, det är bara om du sover eller?

Gunnar: Ja.

Intervjuaren: Så om du sitter där [vaken] är det lugnt?

Gunnar: Ja då är det lugnt.

Intervjuaren: Det är just om man somnar så har du märkt att det är händer?

Gunnar: Ja då är de på en och hackar på en.

Gunnar uttryckte dock ett rätt så avslappnat förhållningsätt till vakter och att bli bortvisad:

Intervjuaren: Hur upplevde du det när du blev bortvisad?

Gunnar: Åh! Det är ju deras jobb så. Det är inget jag kan göra åt, det är bara att knata iväg.

Enligt Gunnar är varken biblioteket eller köpcentrum ställen där han kan få sova. Utifrån den moraliska geografin finns det vedertagna bestämmelser att en sådan aktivitet, att sova, inte hör hemma på de två platserna. Orsakerna till bortvisningarna som Gunnar har upplevt på köpcentrum bottnar troligtvis även i att han befinner sig på privatiserad och kommersiell mark där han inte är en konsument. Privatisering och kommersialisering är inte något som direkt brukar förknippas med bibliotek, men där finns trots allt ett café på Malmö Stadsbibliotek vilket innebär att där finns möjligheter att konsumera. Detta är en del av en utveckling som har inneburit att exempelvis bibliotek, som inte alltid har förknippats med konsumtionsmöjligheter, idag kan vara en plats där det finns sådana möjligheter (Kärrholm 2009 s 421). Vad som även framgick ur den tidigare forskningen var att privatiserade och kommersialiserade platser öppnar för risken att, exempelvis som hemlös, exkluderas (Voyce 2003 s 249). Det är ju givetvis så att Malmö Stadsbibliotek inte är likahängivna att besökarna måste vara potentiella konsumenter som köpcentrum är, men trots det är det intressant att belysa att Malmö Stadsbibliotek ändå visar små tendenser till konsumtionsmöjligheter. Man kan undra hur stor ”skada” som egentligen sker när en hemlös person sover på ett bibliotek

som ska vara tillgänglig för allmänheten. Genom ett utifrånperspektiv, alltså inte genom vakternas perspektiv, går det att hävda att det finns en skillnad om den hemlösa personen sover på en plats så att denne begränsar framkomligheten i biblioteket eller om personen sover utan att störa någon i ett avskilt rum. Var exakt Gunnar befann sig när bortvisningen skedde fick jag inga detaljer om. Det är dock tänkbart att det är viktigt för vakterna att vara konsekventa med bortvisningar från exempelvis bibliotek så att platsens moraliska geografi inte blir otydlig och börjar fungera som ett härbärge, om man nu ska dra det till sin spets.

Mikael berättade om sina erfarenheter av att ha blivit bortvisad. Han beskrev hur det var förr i tiden när han som uteliggare fick spendera varje natt utomhus eller exempelvis i trappor och garage. Han upptäckte dock risken att vakter kunde komma och slänga ut honom. I dialogen nedan beskrev Mikael hur han kunde bli utslängd mitt i natten:

Mikael: ... de gångerna var fruktansvärda. Och tänk dig själv nu här: Mitt i vinter, du ligger i en varm trappjäväl, och så kommer vakterna: ”Du får inte va här! Ut!” [tillgjord röst] och de ber inte snällt, utan de, hehe, de betar sig som Gestapovakter.

Intervjuaren: Jaha det var så?

Mikael: Jaja. Ah de [vakterna] är, de är riktigt så sjuka människor. Inte alla! men...

Att härma vakternas ilska och använda sig av ordvalet ”Gestapovakter”, alltså den hemliga polisen som fanns i Nazityskland, för att beskriva den grupp vakter som körde bort honom understryker hur han upplevde att exkluderas. Mikael menade även att han, trots flera år av hemlöshet, inte blev bortvisad så ofta. Han sa att han till slut lärde sig att inte hamna i situationer där han riskerade att bli bortvisad:

Mikael: ... när det var vinter [och man blev utslängd], alltså man grät så kallt det var, var skulle du gå hän då? Till sist blev det såhär, att jag sov alltid utomhus, för på nåt jäkla sätt så vänjer man sig. Inte helt, du fryser ändå, men du vänjer dig, och sover du inomhus... det tar faktiskt en vecka innan du blir, så kallad, van igen.

För att slippa risken att bli föremål för exkludering valde alltså Mikael att sova utomhus. Till skillnad från bortvisningen som Gunnar beskrev utspelade sig Mikaelns historia mitt i natten och mitt i vinter. Det blir ett exempel på hur den moraliska geografin, i det här fallet den moraliska geografin som trappan bär på, får företräde framför ett humant tänkande från vakternas sida. Eftersom synlig hemlöshet kan ses som en osäkerhetsfaktor (Thörn 2011 s 992) kan en anledning till vakternas agerande bero på att vakterna till varje pris försökte att

bevara trappan som en plats där förbipasserande känner sig säkra och inte illa till mods. En annan anledning kunde helt enkelt bero på att juridiska skäl fick gå före humant tänkande ifall vakterna ansåg att vistelse i trappan kunde likställas med olaga intrång. Mikael beskrev även tiden då han sov på Malmö Central och hur hans relation till vakterna var där:

Mikael: ... vet du hur det såg ut [på Malmö Central] förr?

Intervjuaren: Nja [intervjuaren tänker]

Mikael: Där låstes ju klockan elva, sen kunde du inte gå in.

Intervjuaren: Inte alls?

Mikael: Nä, sen kunde du vara på perrongen men där var ju lika kallt som vanligt, alltså, där var ju inga dörrar, där var alltid kallt. Där sov jag på en bänk som jag sov på alltid. Och där var en vakt som betedde sig såhär, för de [Malmö Central] öppnade tjugo i fem, då kunde du gå in i värmen, han sparkade en i röven, eller på bänken: ”Vakna! Du får inte lov att sova här!” [tillgjord röst]... sen var där en [annan vakt] som var så jävla schysst, man lärde ju känna dem, [han sa]: ”Mikael, Mikael, du måste gå in där inne Mikael, gå in och sätt dig i värmen”. Där var en [vakt] som inte väckte mig utan han lät mig att sova till sju. Där var en till [vakt] som gjorde likadant, han väckte mig förrän vid halv åtta, då sa han att jag fick gå in.

Det som blir extra intressant här är Mikael's redogörelse för hur fyra olika vakter hade fyra olika tillvägagångsätt att hantera Mikael när han låg och sov på perrongen. Utifrån Mikael's beskrivningar av hur vakterna betedde sig framkommer det att alla var olika tillåtande och principfasta. Bänkar på perronger är med största sannolikhet först och främst tänkta för personer som antingen ska åka tåg eller som väntar på någon som kommer med tåg och inte för den som enbart vill ha en sovplats. På morgonen då vakterna började patrullera där möttes Mikael av olika uppfattningar kring perrongbänkens moraliska geografi. I exemplet ovan visas det att den moraliska geografien inte är något som i praktiken alltid är svart och vitt. Det finns med andra ord inte alltid entydiga uppfattningar om hur en plats exakt ska användas. För den stränga vakten var det dock tydligt, han hade uppenbarligen uppfattningen att när Malmö Central öppnade fick där inte vara någon som låg och sov på perrongbänkarna. Mikael blev då omedelbart exkluderad från platsen. I Mikael's historia framkom det att de andra vakterna ”hanterade” bänkens moraliska geografi på annat vis genom att, åtminstone två av dem, tillät Mikael att ligga kvar och sova på bänken timmar efter att Malmö Central hade öppnat.

När jag frågade Per om han som hemlös hade blivit bortvisad från platser i Malmö fick jag svaret: ”Jaja, det blir du ideligen...”. Per berättade även en historia om hur han en gång utsattes för maktmissbruk i samband med övervakning på ett köpcenter i Malmö:

Per: ... jag skulle ha strumpor... hade en sån rulleväska med mig, där jag hade mina tidningar och mina sedlar och allting... så gick jag in, gick där... så ser jag en kille som springer efter mig hela tiden och tittar så [Per visar hur genom gester], [han var] civilklädd... och så dök det upp en kille till, och så sa jag ”Fan håller ni på med? Är ni inte kloka?”. Då slog de ner mig inne i affären och det visade sig att det var en varuhusdetektiv som slog ner mig, [de] la mig på golvet och satte handbojor på ryggen och släpade mig in i förhörssrummet. Så hade de ju ringt polisen och polisen kom ju dit och polisen visste vem jag var, för de känner till alla [tidnings]försäljare eftersom du exponerar dig hela tiden [som tidningsförsäljare]... Så kom polisen in i förhörssrummet, och då låg jag över ett bord, så som här [Per visar hur han låg lutad över bordet], och jag hade inte gjort något motstånd, ingenting, och spiknykter var jag också. Och så sa polisen: ”Varför har du satt handklovar på honom?”. ”Ja han började slåss” [sa vakten]. - - -

Per menade att han blev exkluderad från köpcentrumet utan att överhuvudtaget ha gjort något. Han nämnde ”varuhusdetektiver” som en sorts civilklädda vakter som finns köpcentrum, alltså inte vanliga traditionella väktare. Vidare berättade Per att han blev upprörd när varuhusdetektiven ljög för Polisen om att han skulle ha brukat våld mot varuhusdetektiven och att polisen snabbt såg till att Per fick gå fri. Han menade att varuhusdetektiven inte berättade varför han misstänkte honom och att han valde att inte anmäla händelsen när polisen frågade honom om han ville göra det. Per tillade att han en vecka senare hade frågat en kassörska om varuhusdetektiven och det visade sig att denne hade slutat arbeta på köpcentrumet. Han förklarade vad som kan orsaka att man som hemlös kan misstänkliggöras:

Per: ... när du är luffare om du är riktigt lasigt klädd, [så leder det till att] du har folk efter dig direkt när du är inne i en affär. Och ibland är det ganska komiskt... jag har blivit stoppad otaliga gånger inne i affärer, om du gör såhär [Per rör på sina fickor för att visa] och känner så att du har pengarna eller plånboken i innerfickan, då tror givetvis vakten att du har stoppat på dig någonting för han ser ju den armrörelsen.

Intervjuaren: Är det för att du är klädd på ett visst sätt?

Per: Jaja, det är för att du är lasigt klädd. Är du sen orakad och [har] skitiga jeans [och har] en sån dramaten[väska]... de [vakterna] dömer dig direkt efter utseendet, så enkelt är det.

Intervjuaren: Är det mer nu en förr? Eller det har du ingen uppfattning om?

Per: Det är mer nu. Det är mer nu än förr, jaja.

Intervjuare: Som hemlös i Malmö liksom?

Per: Som hemlös i Malmö, du kan inte gå i en affär... om du är känd [där] så är det ingenting, men om du kommer in som ny person i en ny affär, då har du direkt en vakt efter dig, det är ofelbart. Det finns alltså varuhusdetektiv i nästan varenda butik här i Malmö.

Det som blir uppenbart i både Mikael och Pers berättelser är vikten av att ha en god relation till både vakter och poliser för att undvika exkludering. Mikael poängterade även: ”... de vakterna som jag hade kontakt med där på centralen, de var inte mina fiender, tvärtom”. Per nämnde både polisen som kände honom och inte köpte vaktens historia om att Per skulle ha begått ett brott samt att om man är känd av vakter blir man inte misstänkliggjord i samma utsträckning. Om en hemlös person har en god relation med en vakt, kan det finnas en mer tillåtande syn från vaktens sida om den hemlösa personen inte uppfyller de normativa förväntningar som finns där vaken patrullerar.

Per menade att han har varit med om att ha blivit dömd av vakter på grund av hur han har sett ut. Klädseln kan alltså spela roll i förhållande till den moraliska geografin när det gäller vaktens bedömning gällande om besökaren är ”rätt” kategori för platsen eller om personen ska exkluderas. En ”lasigt” klädd person, som Per uttryckte det, skulle kunna föda två uppfattningar hos en vakt. Dels att personen, i och med sitt avvikande utseende i jämförelse övriga köpcentrumsbesökare, utgör en säkerhetsrisk för köpcentrumet eftersom det är en plats som helst ska vara förutsägbar utan faktorer som sätter hinder för ägarnas strävan att gå med vinst (Voyce 2003 s 251) och dels att personen har dålig ekonomi på grund av att personen klär sig på ett avvikande vis. Dålig ekonomi innebär givetvis en risk att personen inte är en konsument och därför inte är ”rätt” kategori för köpcentrumet. Att personen kanske till och med bedöms som en potentiell snattare vilket Per beskrev att han hade erfarenhet av. Detta eftersom personen inte lever upp till platsen normativa förväntningar, att man ska ha pengar, i enlighet med rummets privata och kommersiella karaktär.

Istället för att belysa att hemlösa personer kan uppfattas som en osäkerhetsfaktor i en stad, vilket jag redan har gjort, är det även värt att belysa att hemlösa personer också upplever osäkerhetsfaktorer i vardagen. Osäkerhetsfaktorer som vem som helst kan känna igen sig i, alltså osäkerhetsfaktorer utöver att exempelvis vara rädd för att bli bortvisad av vakter på grund av sitt utseende eller sätt att bete sig på. Att vistas utomhus i Malmö på kvällar och nätter var inget som varken Gunnar, som för övrigt tyckte att staden var okej, eller Per gärna gjorde bland annat på grund av att de upplevde att det hade varit många skottlossningar i staden på senare tid. Elisabeth uttryckte en motvilja att röra sig ute i exempelvis parker och kyrkogårdar på kvällar och nätter med tanke på risken att utsättas för brott. En intressant aspekt som framkom var hur det är att vara hemlös i Malmö jämfört med andra städer när det gäller att hitta sovplats. Per var den enda av intervjupersonerna som hade konkreta

upplevelser av detta som han kunde dela med sig av:

Per: ... Malmö är en av de absolut sämsta städerna i Sverige att gå ut på kvällarna i. Jag skulle inte vilja ta de orden men, det är snodd på livsfarligt att göra det. Den bästa staden att vara hemlös i, det är Lund! Jajamän!

Intervjuaren: För där är redan så tillåtande med studenter och sådär?

Per: Ja! Precis. Jag har sovit ute i Lund många, många gånger också... Så har man sina ställen där man sover!

Intervjuaren: Då hade du inte kunnat tänka dig att åka till Malmö? Då är det liksom hellre Lund?

Per: När jag gick hemlös här i Malmö? Jag har ju legat många nätter här i Malmö. Hur många kan jag inte räkna till, men det kanske är trehundra, fyrahundra nätter. Men då försöker man ta sig till Lund istället. För att i Malmö är det väldigt svårt att gömma sig någonstans, för här är fullt med Securitasvakter precis överallt.

Intervjuaren: Jaha okej ja.

Per: Och de är väldigt skickliga på att hitta gömställena där vi uteliggare ligger.

Intervjuaren: Har det alltid varit så mycket vakter?

Per: Jaja, jaja. Det ökar ju med befolkningen. Eftersom Malmö är en helkriminalstad. Det är den värsta i hela Sverige. Det ökar ju hela tiden. Men däremot Lund! Där är de förlåtande! ...

Per upplevde sig betydligt mer välkommen i Lund än Malmö, det är tydligt. Något annat som också blir tydligt är att de normativa förväntningarna som utgör platsers moraliska geografi styrs av tid och rum (Mcauliffe 2012 s 191). Per verkade uppleva att han inte blev övervakad i Lunds offentliga rum vilket vittar om hur staden förhåller sig till platsers moraliska geografi i det offentliga rummet. Stadens förhållningsätt till den moraliska geografin i det offentliga rummet är med andra ord något som Per inte uppfattade som lika strikt jämfört med Malmö. Detta eftersom han inte beskrev upplevelser av möten med vakter i Lund till skillnad från Sveriges tredje största stad bara cirka två mil bort där han kände sig övervakad. I Malmö menade Per att Rosengård är det bästa stället att vara i som hemlös i Malmö medan gågatan är det värsta stället om man exempelvis är ute efter en sovplats. Att Per upplevde att gågatan skulle vara det värsta stället menade han berodde på övervakning i form av vakter och ungdomar som uppträder hotfullt. Eftersom Rosengård inte är en del av de mest centrala delarna av Malmö, där konsumenter och turister förmodligen rör sig i större utsträckning, är det inte helt otänkbart att det även inte finns samma strävan att exkludera personer från offentliga platser i Rosengård. I förlängningen innebär det att hemlösa personer som tvingas sova ute får det lite enklare att klara vardagen i det avseendet när de vistas i inte lika kommersiellt präglade områden i staden.

4.2. Utformning

Det som ursprungligen fångade mitt intresse för mitt undersökningsområde var, som jag inledningsvis presenterade, Citytunnelns lutande bänkar som väckte debatt i media. Eftersom det var dessa bänkar som gjorde mig nyfiken på mitt undersökningsområde ville jag åtminstone ha en fråga i mitt frågeformulär som tog upp denna konkreta företeelse. Detta för att få en bild av hur mina intervjupersoner såg på det som omtalades i debattartiklarna. I slutet av mitt frågeformulär (se fråga 17) skrev jag därför ihop en fråga där jag direkt refererade till en av många debattartiklar där de lutande bänkarna i Malmö framställdes som ett problem.

Elisabeth berättade om sina upplevelser:

Elisabeth: ... jag ser många, många, både svenskar och andra människor, som ligger på bänkarna [som finns runt om i Malmö]. Och du vet sen... det är inte väktare utan det är väl såna här... parkvärdar eller vad man ska kalla dem för, som går runt och tänker: "Där kan vi inte ha den bänken, vi får flytta den".

Intervjuaren: Jaha de gör så alltså?

Elisabeth: Jadå! Då flyttar bänkarna, jag skulle sätta mig ner en gång, bara för att vila lite grann, jag hade väl två tidningar som jag skulle sälja lite senare men, jag skulle bara sätta mig och vila och tänkte: "Var sjutton tog den bänken vägen? Den var där igår, nu är den borta".

Intervjuaren: Jaha?

Elisabeth: Mm, men, de gör så alltså.

Intervjuaren: Varför gör de det tror du?

Elisabeth: Jag vet inte, det är väl för att de ska slippa det här, du vet det kommer så mycket barnfamiljer och sånt till parkerna ju. Ser då en liten unge det [en hemlös person på en bänk] på två, tre år [så kanske han eller hon säger] såhär: "Titta han ligger där! Varför, varför ligger han där?" [tilljord röst]. Så de kan ju bli rädda...

Elisabeth har konkreta upplevelser att parkbänkar har plockats bort i staden. Hon menar att det kan vara jobbigt för förbipasserande barn att se en hemlös person och att det skulle kunna vara en faktor som spelar in när beslut tas att plocka bort bänkar. Elisabeths observationer om att parkbänkar faktiskt plockas bort hänger ihop med det som Marcus Knutagård skriver om när han tar upp villkor för bänkars existens i det offentliga rummet och presenterar ett av flera exempel på detta när han återger en intervju:

I intervjun med landskapsarkitekten berättar denne att parkbänkarnas vara eller icke vara beror på hur de används och i vilken mån andra människor också får tillgång till dem. En annan parkbänk vid Kronprinsen togs bort på grund av att mannen som använde den störde omgivningen, allt enligt landskapsarkitekten. Det kom in klagomål från grannar och bänken

kunde inte användas av andra (Knutagård 2009 s 91).

När köpcentrumet Nordstan i Göteborg byggdes om fanns det inblandade parter som ville att köpcentrumet skulle begränsa tillgängligheten för icke-konsumenter som ungdomar, missbrukare och hemlösa. Grupper som använde köpcentrumet som en samlingsplats. I mitten av 90-talet insisterade politiker i staden på att staden och Nordstan skulle samarbeta för att förbättra ordningen i köpcentrumet då det bland annat fanns uppfattningar att ungdomar som samlades där riskerade att hamna i missbruk eller kriminalitet (Doherty et al. 2008 s 294). Polis, säkerhetsvakter och borttagning av bänkar var några åtgärder som gjordes för att öka köpcentrumets rykte och lönsamhet (Doherty et al. 2008 s 295). Skillnaden mellan de borttagna bänkarna som Elisabeth pratar om och de bänkarna som försvann från Nordstan är var bänkarna fanns placerade. I Elisabeths fall är det en park, ett så kallat ”externa public space”, ett offentligt rum som i princip är tillgängligt för alla. I köpcentrumet Nordstan handlar det om ett ”quasi-private space”, ett privatägt område där besökare kan nekas tillträde med hänvisning till brott mot regler knutna till platsen (Doherty et al. 2008 s 291). Att Nordstan löste sina problem genom att plocka bort bänkar är mer logiskt eftersom ett köpcentrum inte är ett fullvärdigt offentligt rum som nödvändigtvis ska vara tillgängligt för alla. Att parkerna skulle flytta på bänkar på grund av att hemlösa personer använder bänkarna rimmar illa med tanken att parker ska vara platser tillgängliga för alla. Ett ”external public space” syftar till en moralisk geografi som ska vara tillåtande gentemot alla möjliga kategorier av personer (ibid.) och däribland hemlösa personer. Å andra sidan går det att hävda att ett dilemma kan uppstå. Om exempelvis barnfamiljer och förskoleklasser väljer att inte röra sig i vissa parker på grund av otrygghet leder det till att parkerna i praktiken inte blir tillgängliga för alla. Att plocka bort parkbänkar, vilket påstås förekomma, för att markera hur parken ska ”användas” är ett möjligt tillvägagångssätt för att hantera en sådan situation.

Elisabeth och Gunnar hade helt olika upplevelser gällande om bänkar har plockats bort eller inte. Gunnar trodde heller inte att Citytunnelns bänkar med dess alternativa utformning skulle fungera som en åtgärd riktad mot de hemlösa:

Intervjuaren: ... vad upplever du kring det [citatet i fråga 17]? Är det någonting du har erfarenhet av?

Gunnar: Ja, det har jag ju naturligtvis. Men att de plockar bort parkbänkar och sånt där, de gör de ju inte, de är ju kvar, men det är klart de inte sitter under tak, [de] kan ju inte bygga en parkbänk om du ska ha tak över allihopa.

Intervjuaren: Nä, det är ju svårt.

Gunnar: Ja precis. Och de där bänkarna på stationen de var liksom knöliga men...

Intervjuaren: De är ju höjda lite nu, en centimeter.

Gunnar: Ja, det gör ju en del!

Intervjuaren: Ja, det funkar nu liksom.

Gunnar: Mm, men annars är det [citatet i fråga 17], nä det där, det är mest gnäll...

Gunnar lade inte någon större vikt kring att bänkarna lutade och menade att tidningsskriverierna om bänkarna var ”gnäll”. Vidare förklarade Gunnar:

Gunnar: Nä men inte bygger man [lutande] bänkar i Citytunneln bara för att man ska vara mot de hemlösa.

Intervjuaren: Nä okej nä.

Gunnar: Kan jag aldrig tänka mig.

Intervjuaren: Varför tror du de skriver så då?

Gunnar: Ja, det är väl bara för att skriva någonting och få debatt, jag menar folk skriver ju om vad som helst.

När Gunnar först blev varse om de lutande bänkarna var hans reaktion att de var ”klumpigt byggda”. Han hade ingen tanke på att de skulle vara riktat mot hemlösa. På en spontan följdfråga om vad han hade för upplevelser av de bänkar som finns i Malmö som har armstöd i mitten svarade Gunnar på ett förstående sätt till bänkenarnas syfte: ”Ja du kan ju inte lägga dig då... men det är ju inte meningen att man ska ligga på dem”. Denna typ av bänkar med armstöd i mitten tog jag upp under min redogörelse för tidigare forskning, ”bum-proof benches”, som enligt Atkinson (2003 s 1834) ledde till att de som redan var utanför i samhället blev mer utanför genom att ”designas ut”. Gunnar hade alltså en uppfattning om hur bänkarna med armstöd i mitten ska användas, dess moraliska geografi, som överensstämmer med tanken bakom konstruktionen av bänkarna. Att känna sig exkluderad i staden var överhuvudtaget inget som Gunnar verkade uppleva, det var i alla fall inget som han uttryckte under intervjun. Han var inte heller frustrerad över att bli bortvisad av vakter vilket jag tog upp under förra rubriken. Gunnar hade inte erfarenhet av att ha varit hemlös i så många fler städer än Malmö men han uttryckte att han inte trodde att man som hemlös var speciellt utsatt i Malmö jämfört med andra städer i Sverige: ”Du är inte speciellt utsatt här. Jag menar du är lika utsatt även om du bor uppe i Karlstad eller Sundsvall, skulle jag kunna tänka mig”. Han trodde alltså inte att det skulle vara någon större skillnad på den moraliska geografin kopplad till hemlöshet i städer runt om i Sverige. Den uppfattningen skiljer sig från det som Per

uttryckte när han redogjorde för upplevda skillnader mellan Malmö och Lund.

Mikael säger att han inte heller tror att bänkarnas lutning i Citytunnelns var riktad just mot de hemlösa:

Mikael: ... att anledningen skulle vara för att [det skulle vara riktat] just mot hemlösa, det tror jag inte, men... det gällde lika mycket [för] en som kanske väntar på ett tåg, [som kanske] skulle ligga där i fyra timmar och sova. Men det är klart att det är medvetet gjort, det ska inte va bekvämt att sitta på dem.

Per uttryckte en liknande uppfattning som Mikael kring de lutande bänkarna: "... det är alltså riktat mot offentligheten för att man inte ska sitta för länge, och det är ju ren galenskap att göra så, börja sabotera en hel station...". Både Mikael och Per menade alltså uttryckligen att det inte är kategorin hemlösa som bänkarna varken är specifikt riktade mot eller specifikt drabbar, det är allmänheten. Deras uppfattning är att det inte är en viss bestämd kategori av personer som de lutande bänkarna med sin moraliska geografi syftar till att exkludera utan att lutningen istället är till för att markera hur den som besöker stationen, vem det än är, ska uppföra sig på platsen.

Per menade även att vissa personer faktiskt behöver ordentliga bänkar och att han, på grund av sitt hälsotillstånd, ibland blir yr och kan då tvingas sätta sig ner vilket gör att han ibland måste sätta sig ner där han för tillfället befinner sig, exempelvis på en trottoar eller på en trappa. Om han för tillfället befinner sig på centralen och tvingas att sätta sig ner menade han att det kommer en vakt. Per uttryckte sig på såhär: "... sitter du lite enskilt, så är du helt plötsligt bedömd som skum". Angående fråga 17 om debattartiklarnas syn att bland annat samhällsklimatet i Malmö hade blivit hårdare svarade Per: "... jag håller fullständigt med om att det bara blir värre och värre. Och en sak till är ju det att de bygger färre och färre offentliga toaletter. För folk [som är hemlösa] går in där och sover, och det gör de ju automatiskt". Enligt Per är alltså offentliga toaletter ytterligare en plats som har begränsats på grund av att hemlösa använder platserna som sovplatser. Att sova där går emot de offentliga toaletternas normativa förväntningar som förmodligen är att toaletterna ska användas som toaletter, inte som sovplatser, och att de ska vara tillgängliga för alla. Vidare gav han sin syn på hur han anser att det ser ut idag och hur man kan gå tillväga för att klara vardagen som hemlös:

Per: ... alltså möjligheterna att gömma sig i Malmö de är nästan obefintliga idag, det är därför

de tar bort bänkarna också. Men där finns ju metoder för det också, det är bara till att köpa en ny presenning på Harald Nyborg för 30 kronor. Det är många som ligger invirade i presenningar och de ligger alltså bara rakt ner på marken med lite pappkartonger, men de virar in sig i presenning så slipper de den värsta fukten.

Intervjuaren: Okej, så det är liksom svårt att gömma sig för det finns så mycket vakter?

Per: Ja, alltså i Kungsparken kan du faktiskt vara i fred,

Intervjuaren: Ja okej ja.

Per: Ja. Där kan man gömma sig rätt bra. Och det vet nog Securitas också men de kör ju inte där inne för det skiter de i. De vill bara få bort drägget från gatan som de säger.

Intervjuaren: Är det från stadskärnan [som du upplever]... att det är där de kör bort [hemlösa]?

Per: Mm, det är där de vill ha bort oss, som är hemlösa.

Intervjuaren: Mm okej ja.

Per: Men samtidigt... överlevnadschanserna, både för romer och för alla tiggare... [den är] optimal inne i centrum. Jag menar du kan ju inte sitta och tigga ute vid Limhamnsvägen.

Per uppfattade att bänkar har tagits bort i Malmö, vilket också Elisabeth gjorde, och han menade att Kungsparken är ett ställe där det går att undvika att bli bortvisad av vakter. Kungsparken ligger centralt i Malmö, men precis utanför de affärstäta gatorna i den absolut innersta stadskärnan vilket kan vara anledningen till varför det går att undvika bortvisning från parken. Att han valde att använda det nedsättande ordet ”drägget” visar på att han uppfattar att åtminstone vissa personer med makt i staden ser på honom och andra hemlösa personer på ett negativt sätt vilket leder till upplevelser av exkludering. I dialogen ovan bekräftade Per den trend som Thörn (2011 s 992) tog upp då hon skrev om politikerns och affärsmäns stora behov av att reglera och kontrollera det offentliga rummet, på grund av strävan att uppnå kommersiellt attraktiva områden, vilket i synnerhet sker i städernas centrum och att den synliga hemlösheten inte är en fördel som hjälper till att uppnå denna strävan.

4.3. Konkurrens

I denna tredje och sista del av min analys tänkte jag fokusera på en aspekt som jag överhuvudtaget inte hade funderat på innan jag begav mig ut i Malmö för att söka upp intervjupersoner. Jag hade nämligen inga frågor som direkt eller indirekt syftade på förhållandet mellan mina intervjupersoner och de personer som tigger pengar på gatan samt den grupp personer som oftast kallas för EU-migranter eller romer. Personer som tigger, EU-migranter och romer är tre grupper som jag har märkt ofta blandas ihop. I denna analysdel kommer jag både ta upp EU-migranter som tigger pengar och EU-migranter som säljer Faktum. Dock är inte alla EU-migranter romer och därför är det slarvigt att sätta ett

likhetstecken mellan dess två grupper. För att förtydliga detta kommer jag att använda mig av citationstecken kring ordet i min analys när det är oklart om intervjupersonerna syftar på romer eller EU-migranter i stort.

Under det informella samtalet som jag var med om tog personen själv upp sin syn på hur tiggeriet kan påverka vardagen för Faktumförsäljare. Efter att även två av tre intervjupersoner självmant började prata om detta ämne bestämde jag mig att inför min sista intervju ställa en fråga om ämnet ifall intervjupersonen inte själv skulle välja att ta upp det. Svaret som jag fick då var helt olikt de andra personernas åsikter vilket jag presenterar lite längre ner.

Per uttryckte en irritation när han redogjorde för upplevda skillnader gällande hur beslutsfattare samhället, i det här fallet Malmö och Lund, har bemött svenska hemlösa och hur de har bemött de EU-migranter som är hemlösa Sverige:

Per: ... och nu är där också en paradox om vi talar om hemlöshet... bara för några år sedan, det är ännu värre idag, [idag finns det] folk som blir utestängda från Malmö Stadsmission på grund av att romerna är där först. Och nu ska alla göra sig kända på bekostnad av romerna som också är hemlösa i Sverige. Nu helt plötsligt ska de skaka fram 700 000 kronor för att ge romerna tak över huvudet. Under de sista 30 åren i Malmö har de inte gjort ett jävla skit för de hemlösa! Nu helt plötsligt så ska de hjälpa romerna. Vad är det för politik?

Intervjuare: Vad tror du det beror på?

Per: Ja det är för att [beslutsfattarna i fråga ska] göra sig [till], liksom: "Åh, såhär är vi [i] Malmö stad, titta så generösa!" [tillgjord röst].

Intervjuare: Vara välkomnande?

Per: "Så generösa vi är här" [fortsatt tillgjord röst]... diakonin i Lund går på knäna. Och de hemlösa i Lund de går inte på diakonin längre för att där är bara romer.

Intervjuare: Är det nu senaste året?

Per: Det är det senaste året. Hela deras klädeslager är tomt. De har tagit alltihopa. Jag menar vad är det för politik vi för? Det är liksom helt sjukt va. De kan inte göra ett skit för de svenska medborgarna som är hemlösa och det är dock 34 000 stycken.

Det går att märka av Pers frustration i bland annat hur han med svordomar talade om hur han uppfattar att de svenska hemlösa personerna hade bortprioriteras. Han uttryckte denna upplevda exkludering när han menade att Malmö stad har delat upp hemlösa i två kategorier, alltså "romer" och övriga hemlösa, och uttryckte att staden har valt att ge speciella ekonomiska insatser "för att ge romerna tak över huvudet". Jag tänker flytta fokus från Malmö för en liten stund för att kolla på diakonin i Lund eftersom det är ett intressant

exempel och Pers syn på hur det ser ut i Lund hade förmodligen även gällt för diakonin i Malmö eller liknande verksamheter då han även tog upp hur han upplevde att hemlösa bortprioriterades i Malmö. Indirekt menade Per att diakonin, genom dess moraliska geografi, ska vara ett ställe där kategorin svenska hemlösa personer ska prioriteras och inte kategorin nyanlända EU-migranter som är hemlösa. För att göra en ytterligare analys av det som Per uttryckte menade han att när personalen på diakonin hjälper nyanlända hemlösa till den grad att svenska hemlösa inte får tillräckligt med hjälp görs det ett övertramp på den moraliska geografien som han upplever ska vara kopplad till platsen. Enligt Diakonicentralens hemsida (Svenska kyrkan 2014) verkar dock alla kategorier av behövande människor vara välkomna: ”Att bedriva diakoni är en av kyrkans viktigaste uppgifter. Detta sker genom att visa på den kristna kärleken, barmhärtigheten och medmänskligheten”. Det samma gäller för Stadsmissionen i Malmö. På deras hemsida hittar jag inga tecken på att vissa kategorier av personer ska prioriteras:

Stadsmissionens inställning till människor är att vi alla är unika och värdefulla. Vi är värdefulla, inte på grund av vad vi utför eller vilken position vi har, utan för att vi är människor. Skåne Stadsmission arbetar utifrån en kristen människosyn, i enlighet med Svenska Kyrkans diakonala uppdrag. Öppenheten för olika tros-och livsåskådningar bland deltagare, personal och volontärer är given och grundläggande (Skånes Stadsmission 2014).

På frågan ”Vad har du för generella uppfattningar om Malmö?” började Elisabeth prata om att många tiggare hade kommit till staden och hon gav sin syn på det hela:

Elisabeth: ... men de tar ju liksom, jag får ju inte sålt mina tidningar.

Intervjuaren: Det är stor skillnad jämfört med förr?

Elisabeth: Ja, det är så det blir förstår du. Och då känner jag liksom, alltså inte medlidande, det vill jag inte säga, men, jag vill ju bli av med mina tidningar för att föreningen ska kunna få så att de hemlösa får hjälp...

Lite senare under intervjun redogjorde Elisabeth mer detaljerat kring hur personerna som tigger pengar påverkade hennes vardag när hon då och då sålde sina tidningar utanför en affär:

Elisabeth: ... och där brukar sitta både killar och tjejer [som tigger]. Men tjejerna har lite svårare att förflytta sig.

Intervjuaren: Hur menar du då alltså?

Elisabeth: Ja de, de fattar liksom inte riktigt, de sitter kvar.

Intervjuaren: [De förstår inte] att du står där och säljer?

Elisabeth: Ja, och du vet, då kanske det kan ta, det kan till och med ta två, tre timmar innan jag får någonting sålt, och då har hon [personen som tigger] kanske fått hur mycket [pengar] som helst. Inte för att jag är avundsjuk, men jag tycker liksom att, när jag inte är där, då bryr jag mig inte om det. Killarna, de är mycket bättre, de reser sig upp och förflyttar sig alltså.

Jag har som sagt hamnat i flera informella samtal under min tid på Faktum. Ett av samtalen var lite längre och även relevant för min studie. Personen i fråga ville inte prata om sina erfarenheter av att ha varit hemlös eftersom personen sa sig ha lagt mycket av det bakom sig och ville inte dra upp det. Personen tog fram en tidning och började bläddra vilket jag trodde innebar att vår konversation var slut. Efter några sekunder bröt personen tystnaden genom att själv ta upp sin syn på tiggeri. Samtalet kom att fokuseras på ”tiggerfrågan” och det framkom att personen hade upplevelser av att det bland annat kunde vara negativt för de som säljer Faktum. Detta liknar det som Elisabeth uttryckte. Utifrån det som Elisabeth uttryckte ovan menade hon alltså att hon gärna hade velat att platsen där hon sålde tidningar hade varit reserverad för henne när hon sålde och inte den grupp personer som tigger. Med andra ord tänker hon att platsens moraliska geografi ska vara annorlunda än det som sker i praktiken då tidningsförsäljare och tiggare ibland får dela samma plats och därmed dela på möjligheten att tjäna pengar. I denna uppsats har det på flera ställen framkommit att hemlösa personer ibland har begränsat tillträde till det offentliga rummet. Här verkar det som att försäljning av Faktum bidrar till en uppfattning, i all fall från Elisabeths sida, att man som Faktumförsäljare får en ökad legitimitet att vistas i det offentliga rummet. Detta genom att hon känner att arbetet med att sälja tidningar är en legitim anledning till att vilja vara själv utan att konkurrera med tiggare. Det är intressant att Elisabeth tog upp att personerna som tigger ibland flyttade på sig när hon var där för att sälja tidningar och att hon gärna ville att de flyttade sig. Det är tänkbart att det uppstår en ökad känsla av inkludering i samhället på grund av att man som försäljare har en produkt att erbjuda konsumenterna där pengarna för produkten dessutom går till behövande personer. Att ha blivit bortvisad av vakter i samband med försäljning av Faktum är inget som har framkommit under någon av mina intervjuer. Försäljning av tidningen skulle därför sammanfattningsvis kunna ses som en nyckel för hemlösa personer att, åtminstone tillfälligt, säkra ett tillträde till det offentliga rummet.

Mikael var den sista personen som jag intervjuade och som jag tidigare beskrev passade jag på att, för första gången, själv ta upp ”tiggerfrågan”. Jag frågade honom om han upplevde att

det fanns någon konkurrens mellan Faktumförsäljare och personerna som tigger pengar.

Svaret som jag fick gav mig en ny infallsvinkel på frågan:

Mikael: ... jag störs inte. Om där står en eller tio stycken [tiggare] vid samma affär där jag står och säljer tidningar, det bryr inte jag mig om.

Intervjuaren: Du bryr dig inte?

Mikael: Nä, nä. Varje en [av tiggarna] som har stått där jag har stått och sålt har jag gett tjugo kronor, och jag vill vara vän med dem, jag vill inte vara ovän med någon, överhuvudtaget. De stör inte mig i mitt jobb.

Intervju: Nä.

Mikael: För att, där är människor som köper min tidning, oavsett. Där är de som köper tidning som aldrig brukar köpa tidning för de hatar nämligen utlänningar... det är ju kallsint av mig att säga så, men vissa är så hatiska så de köper en tidning bara för att de vill markera... de säger såhär "Vi får ta hand oss själva först" [tillgjord röst]. Och ärligt talat, jag bryr inte... de får ha sin jävla åsikt... jag kan inte göra nåt, jag ställer inte mig och börjar hata med den människan.

Intervjuaren: Men är det som du upplever själv? Att de gör så eller?

Mikael: Ja jag vet, jag hör vad de säger. Men såna människor har jag jävligt svårt att prata med, för att samtidigt då de köper tidningen så börjar de liksom då med sitt hat: "Titta på dem! Titta! Titta på den jäveln." [tillgjord röst], så säger jag: "Så kan jag inte prata om folk" och då kan de bli lite stötta, för de har köpt en tidning, och med det tror de att de har köpt en liten stund med mig.

Mikael uttryckte att han inte upplevde att det fanns någon konkurrens mellan honom och personerna som tigger. Han erkände dock att han i början, när fler personer började komma från andra länder och sälja tidningen, själv var irriterad. En ilska som försvann efter cirka en månad:

Mikael: ... i början när de kom då, de från Rumänien och Bulgarien, blev jag lite så "revir".

Intervjuaren: Lite avståndstagande?

Mikael: Ja, det var många som började sälja ju och jag gick in med hela huvudet i det liksom... [jag] började noja mig för min plats. Men så tänkte jag såhär, som jag alltid gör, jag tänker hela tiden hur jag är och hur jag tänker.

Intervjuaren: Reflekterar?

Mikael: Ja! Precis. Och då tänkte jag såhär: "Är jag dum i huvudet? Det finns plats för dem också liksom, att sälja"...

Om en främlingsfientlig person går förbi en utländsk tiggare och en svensk Faktumförsäljare lär valet vara enkelt hur denne ska agera. Dels är den ena personen inte svensk och dels får

den främlingsfientlige personen inte tillbaka något materiellt om denne ger den utländska personen pengar. Eftersom affärer förknippas med att konsumera går det att tänka sig att det kan ses som mer legitimt, utifrån platsens moraliska geografi där konsumerande är en normativ förväntning, att en person som säljer en tidning vistas i anknytning till platsen, alltså utanför affären, än en tiggare som bara tar emot pengar. McIntosh och Erskine (2000) gjorde en undersökning i Edinburgh där de genomförde 55 djupintervjuer med personer som arbetade i stadens centrum och därför hade erfarenhet av att möta tiggare. I studien ville de ta reda på personers attityder och erfarenheter av att ha träffat på personer som tigger. I undersökningen tar de bland annat upp problemet med att man som givare inte får något tillbaka när man skänker pengar till en tiggare. Detta eftersom vi människor är vana vid att när vi gör något mot någon förväntar vi oss att få något tillbaka, även kallat reciprocitetsprincipen. Intervjupersonerna i deras studie visade ofta en upplevd irritation på grund av denna avsaknad av ömsesidigt utbyte medan gatumusikanter och säljare av tidningen The Big Issue (en tidning som säljs av hemlösa i Storbritannien) såg mer positivt eftersom intervjupersonerna upplevde att de som sålde eller spelade musik åtminstone gjorde något i utbyte. Irritationen som kan uppstå av att någon sitter och ber om pengar utan att ge något i utbyte går att koppla till hur de negativt inställda personerna som Mikael berättade om känner inför personerna som tigger.

5. Avslutande diskussion

Precis som jag beskrev i samband med redogörelse kring tidigare forskning har jag gjort en studie om ett fenomen i en specifik kontext som jag inte hittat någon annan forskning om. Mitt syfte har varit att förstå processer av inkludering och exkludering genom att undersöka upplevelser från personer med erfarenhet av hemlöshet i Malmö. Det är viktigt med en påminnelse om att jag har bedrivit en kvalitativ studie och att jag därför inte kan dra några generaliserbara slutsatser för om intervjuvaren som utgör min analys är representativa för de övriga personer med erfarenhet av hemlöshet i staden. Det som jag däremot har presenterat i min analys är en djupare bild från ett mindre antal personers upplevelser av inkludering och exkludering.

Utifrån intervjuvaren går det inte att påstå att lutningen på bänkarna i Citytunneln var något som upplevdes som en företeelse riktad mot hemlösa personer. Det är alltså en skillnad om man jämför med debattartikelförfattarna som jag presenterade i inledningen där bänkarna

framställdes som en markering för att utesluta hemlösa personer från Citytunneln. Att denna skillnad finns kan bero på att hemlösa personer kan uppleva andra större hinder i vardagen i det offentliga rummet än lutande bänkar som, åtminstone i Malmö, enbart finns i Citytunneln. Lutande bänkar är alltså inget utbrett fenomen i Malmö. Men trots att de lutande bänkarna finns på ett begränsat område går det att hävda, precis som vissa av intervjupersonerna menade, att designen är onödig då de försvårar vardagen för framförallt funktionshindrade och äldre som väntar på tåg. Om det nu finns vakter som övervakar på stationerna och ser till att personer inte sover där finns det väl ingen mening med att även ha lutande bänkar där som också ”drabbar” funktionshindrade och äldre. Det som generellt sett tog större plats än exkluderande design i intervjuerna var upplevelser av exkludering genom övervakning. Jag fick höra historier där intervjupersonerna berättade om hur de på olika sätt hade blivit bortvisade av vakter, något som jag vågar påstå att gemene man sällan upplever. Den mer subtila formen av exkludering som de lutande bänkarna representerar är något som kan påverka vem som helst som väntar på tåg och därför kan det ha bidragit till att bänkarna fick stor medial uppmärksamhet. Exkluderande design i det offentliga rummet, i det här fallet lutande bänkar, kan mer ses som en symbol för exkludering. Det som verkar uppfattas som mer exkluderande för hemlösa personer är inte platsen i sig, utan de personer som hindrar hemlösa personer från att använda platsen.

Bortvisningarna som många gånger beskrevs som maktmissbruk från vaktens sida kan spegla en del av hur samhällsklimatet är gentemot hemlösa. Att misstänkliggöra och bortvisa hemlösa personer görs tydligen ibland till varje pris från vaktens sida. Det fanns dock även beskrivningar från både Per och Mikael att en god kontakt med personer som står för övervakning i samhället kan underlätta vardagen och att vakter och poliser inte nödvändigtvis är fiender. Gunnar beskrev att han inte trodde att man som hemlös var speciellt utsatt i Malmö vilket gör att man kan tvivla på om den stundtals överdrivna maktutövningen som ibland påstods äga rum, vilket framförallt Per och Mikael berättade om, är något utmärkande för just Malmö. Det är även värt att notera att Gunnar inte uttryckte något agg mot samhället eller någon stark känsla av exkludering i staden medan de andra tre intervjupersonerna både hade gemensamma och skilda åsikter kring exkluderande företeelser. Genom intervjuerna framkom det även delade meningar kring påståendet om att bänkar tas bort i staden. Det finns alltså en stor variation gällande intervjupersonernas åsikter om hur de upplever samhällsklimatet.

"Det handlar om att utsatta människor konkurrerar om smulorna som trillar ner från vårt

bord.” Så uttryckte sig Faktums chefredaktör Aaron Israelsson i P4 Jönköping (Westh 2014) i samband med att bråk mellan Faktumförsäljare och personer som tigger i Jönköping uppmärksammades i november förra året. Att det finns en konkurrens mellan Faktumförsäljarna och personer som tigger pengar framkom även i min studie. Detta genom att vissa av personerna som jag pratade med i min studie hävdade att deras vardag påverkades negativt genom att det blev svårare att sälja tidningar. En konkurrens mellan svenska hemlösa personer, Faktumförsäljare eller inte, och EU-migranter var även något som spontant togs upp då Per hävdade att resurser i Malmö som exempelvis stora ekonomiska satsningar på EU-migranter och inte svenska hemlösa förekom vilket han verkade uppleva som en exkluderande företeelse. Utifrån Pers sätt att formulera sig fick jag en bild av att han upplevde att samhällsklimatet var hårt mot hemlösa: ”Under de sista 30 åren i Malmö har de inte gjort ett jävla skit för de hemlösa! Nu helt plötsligt så ska de hjälpa romerna. Vad är det för politik?” I och med att antalet hemlösa ökar i Malmö (Malmö stad 2014) och att det fanns upplevelser av att fler EU-migranter kommit till staden tätnar givetvis konkurrensen om resurser mellan de mest behövande personerna i samhället. Nyhetsreportaget från P4 Jönköping visar, precis som Per och Elisabeth indirekt syftar på, att det föds ett vi-mot-dem-förhållningssätt mellan personer som redan är bland de som har de tuffast i samhället. Det är beklagligt att sådana situationer uppstår. Inte nog med att det är svårt att både sakna ett hem och en dräglig levnadsstandard, konkurrensen som leder till att Faktumförsäljare och personer som tigger måste samsas om de mest lönsamma platserna i det offentliga rummet skapar ännu ett hinder i vardagen för de båda grupperna. Att Faktumförsäljare skulle ha mer rätt att vistas på de lönsamma platserna i det offentliga rummet jämfört med personerna som tigger, eller vice versa, går inte att avgöra vilket jag tänker gör det svårt att finna lösningar på de enskilda konflikterna som verkar uppstå. Med tanke på den ökade hemlösheten i Malmö (ibid.) gäller det bara att hoppas på att smulorna, som Aaron Israelsson (Westh 2014) metaforiskt uttryckte, räcker till så många som möjligt och att den ökande negativa utvecklingen av antalet hemlösa vänder så att fler personer så småningom får möjligheten att lämna golvet och smulorna för att sätta sig vid bordet än tvärtom.

Eftersom jag enbart har intervjuat svensktalande personer med erfarenhet av hemlöshet i Sverige tänker jag att det hade varit intressant att göra en motsvarande studie där EU-migranter får komma till tals för att ta reda på hur de beskriver det rådande samhällsklimatet och få beskrivningar av inkluderande och exkluderande företeelser i Malmös offentliga, fysiska, rum. Det finns andra aspekter som hade blivit aktuella vid en sådan undersökning

jämfört med den undersökning som jag har genomfört. De som kommer från fattigare länder än Sverige har andra erfarenheter från ett annat samhälle att jämföra med. De har också andra förväntningar på Sverige än de som redan lever i landet och kanske även blir bemött på ett annat vis i det nya landet på grund av sin bakgrund.

6. Referenslista

Anjou, Mikael (2012) "Malmö C får vågräta bänkar" (elektronisk), *Sydsvenskan*.
<<http://www.sydsvenskan.se/malmo/-malmo-c-far-vagrata-bankar/>> (2014-10-10).

Atladottir, Margret (2013) "Så ogärna vill vi se dem" (elektronisk), *Politism*.
<http://www.politism.se/story/sa-ogarna-vill-vi-se-dem/#post-7848>> (2014-10-10).

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Daya, Shari; Wilkins, Nicola (2013) "The body, the shelter, and the shebeen: an affective geography of homelessness in South Africa" *Cultural Geographies* 20, 3, 357-378.

Doherty, Joe; Busch-Geertsema, Volker; Karpuskiene, Vita; Korhonen, Jukka; O'Sullivan, Eoin; Sahlin, Ingrid; Tosi, Antonio; Petrillo, Agostino; Wygnanska, Julia (2008) "Homelessness and Exclusion: Regulating public space in European Cities" *Surveillance & Society* 5, 3, 290-314.

Edin, Fredrik (2013) "Den luffarsäkra bänken" (elektronisk), *Arbetaren*.
<<http://arbetaren.se/artiklar/den-luffarsakra-banken/>> (2014-10-9).

Ericsson-Zetterquist, Ulla och Ahrne, Göran (2011) "Intervjuer". I Ahrne, Göran och Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Faktum (2013) "Om Faktum" (elektronisk), *Faktum*. <<http://faktum.se/om-faktum/>> (2014-10-15).

Holender, Robert (2014) "Stålpiggar i marken motar bort uteliggare i London" (elektronisk) *Dagens Nyheter* <<http://www.dn.se/nyheter/varlden/stalpiggar-i-marken-motar-bort-uteliggare-i-london/>> (2014-12-26).

Honkanen, Lari. (2014) "Exkluderande design" (elektronisk), *Sveriges Radio, P1, Studio Ett*.
<<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=5920298>> (2014-10-13).

Johnsen, Sarah; Cloke, Paul; May, Jon (2005) "Day centres for homeless people: spaces of care or fear?" *Social & Cultural Geography* 6, 6, 787-811.

Klint, Lars (2011) "De enda som inte blandat sig i spektaklet är de hemlösa själva" (elektronisk), *Expressen*. <<http://www.expressen.se/kvp/kronikorer/lars-klint/lars-klint-de-enda-som-inte-blandat-sig-i-spektaklet-ar-de-hemlosa-sjalva/>> (2014-10-9).

Knutagård, Marcus (2009) *Skälens fångar: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar*. Malmö: Égalité.

Kärrholm, Mattias (2008) "The Territorialization of a Pedestrian Precinct in Malmö: Materialities in the Commercialisation of Public Space" *Urban Studies* 45, 9, 1903-1924.

Kärrholm, Mattias (2009) "To the rhythm of shopping—on synchronisation in urban landscapes of consumption" *Social & Cultural Geography* 10, 4, 421-440.

Malmö stad (2014) "Hemlösheten ökar visar kartläggning" (elektronisk), *Malmö stad*. <<http://malmo.se/nyheter/huvudnyheter/aretskartlaggningklarhemloshetenokar.5.72a9d0fc1492d5b743f74eb0.html>> (2014-12-12).

Massey, Joanne (2007) "Young People and the 'Right' to the City" *International Journal of Diversity in Organisations, Communities & Nations* 7, 3, 241-251.

May, Tim (2013) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Mcauliffe, Cameron (2012) "Graffiti or street art? Negotiating the moral geographies of the creative city" *Journal of Urban Affairs* 34, 2, 189-206.

McIntosh, Ian och Erskine, Angus (2000) "Money for nothing"?: Understanding Giving to Beggars" (elektronisk) *Sociological Research Online* <<http://www.socresonline.org.uk/ludwig.lub.lu.se/5/1/mcintosh.html>> (2014-12-23).

Mendel, Maria (2011) "Heterotopias of Homelessness: Citizenship on the Margins" *Studies in Philosophy & Education* 30, 2, 155-168.

Mitchell, Don (1998) "Anti-Homeless Laws and Public Space: II. Further Constitutional issues" *Urban Geography*, 19, 2, 98-104.

Mårtensson Bornudd, Johan (2011) "Kritikerstorm mot de lutande bänkarna i Citytunneln" (elektronisk), *Metro*. <<http://www.metro.se/skane/kritikstorm-mot-de-lutande-bankarna-i-citytunneln/EVHkcd!jANvjBzGD8mWQ/>> (2014-10-10).

P4 Malmöhus (2011) "Lutande bänkar anmälda till DO" (elektronisk) *Sveriges Radio, P4 Malmöhus*. <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=96&artikel=4382816>> (2014-10-12).

Rosenqvist, Karl-Otto (2011) "Lutande bänkar löser inte ett samhällsproblem" (elektronisk), *Kristianstadsbladet*. <<http://www.kristianstadsbladet.se/debatt/article1512871/Lutande-bankar-loser-inte-ett-samhallsproblem.html>> (2014-10-10).

Skånes Stadsmission (2014) "Allt arbete tar avstamp i våra värderingar" (elektronisk) *Skånes Stadsmission* <<http://www.skanestadsmission.se/Om-Skane-Stadsmission/Vardegrund-Strategier/>> (2014-12-14).

Smith, David M. "Geography and ethics: a moral turn?" (1997) *Progress in Human Geography* 21, 4, 583-590.

Socialstyrelsen (2011) "Socialstyrelsen kartläggning av hemlösheten 2011" (elektronisk), *Socialstyrelsen*. <<http://www.socialstyrelsen.se/hemloshet/omfattning/kartlaggning2011>> (2014-12-12).

Stenbeck, Fredrik (2011) "Lutande bänkar fall för DO" (elektronisk), *Skånskan*. <<http://www.skanskan.se/article/20110304/MALMO/110309868/-/lutande-bankar-fall-for-do>> (2014-10-10).

Sundberg, Marit (2011) "Lutande bänkar på Malmö central har skapat kritikstorm" (elektronisk), *Expressen*. <<http://www.expressen.se/kvp/lutande-bankar-pa-malmo-central-har-skapat-kritikstorm/>> (2014-10-10).

Svenska kyrkan (2014) "Diakonicentralen Ugglan" (elektronisk), *Svenska kyrkan*.
<<http://www.svenskakyrkan.se/lund/diakonicentralen-ugglan>> (2014-12-14).

Thörn, Catharina. (2011) "Soft Policies of Exclusion: Entrepreneurial Strategies of Ambience and Control of Public Space in Gothenburg, Sweden" *Urban Geography*, 32, 7, 989-1008.

Voyce, Malcolm (2003) "The Privatisation of Public Property: The Development of a Shopping Mall in Sydney and its Implications for Governance through Spatial Practices" *Urban Policy & Research* 21, 3, 249-262.

Waldron, Jeremy (1993) *Liberal Rights: Collected Papers, 1981–1991*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Westh, David (2014) "Tiggare i bråk med hemlösa tidningsförsäljare" (elektronisk) *Sveriges Radio, P4 Jönköping*.
<<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=91&artikel=6026595>> (2014-12-29).

7. Intervjuguide

Inledande frågor

1. Vad betyder det för dig att jobba på Faktum?
2. Hur ser en vanlig dag ut för dig?
3. Hur länge har du varit hemlös?
4. Var brukar du tillbringa nätterna?

Allmänna upplevelser av Malmö

5. Vad har du för generella uppfattningar av Malmö?
6. Hur är det att vara hemlös i Malmö? Vilka stöd och hinder finns?
7. Kan du uppfatta några tydliga skillnader mellan Malmö och andra städer som du har levt i som hemlös?
8. Var brukar du vara i Malmö? Varför?
9. Vilka områden eller ställen i Malmö föredrar du att vara i? Varför?
10. Vilka områden eller ställen i Malmö föredrar du att inte vara i? Varför?
11. Hur upplever du att det är att röra sig mitt i stan, att exempelvis gå på gågatan en vanlig dag?

Upplevelser av inkludering och exkludering i Malmö

12. Hur ofta har det funnits tillfällen då du har varit tvungen att sova utomhus? Varför?
13. Finns det några speciella förändringar i stadsmiljön som du tycker har varit bra? Varför?
14. Finns det några speciella förändringar i stadsmiljön som du tycker har varit mindre bra? Varför?
15. Har du egna upplevelser av att staden har byggts eller ändras om på ett sätt så att du inte har känt dig välkommen? Var? Varför kände du så? Fler exempel? Märker du av sådant i din vardag?
16. Har du blivit bortvisad från platser i Malmö? Var? Varför?
17. Det har skrivits en del om Citytunnelns lutande bänkar. Ett exempel är en person från Aluma (numera Faktum) som kom till tals i en debattartikel i Expressen för några år sedan, där beskrevs Citytunnelns bänkar på följande vis: ”Äh, det är i linje med det hårdare klimat som vi möts av i hela stan. Det plockas bort bänkar överallt. Det finns

till exempel inte längre en parkbänk kvar där man kan sitta skyddad för regn”. Vad tänker du kring det?

18. Om du hade fått bestämma, vad hade du velat förändra i Malmös stadsmiljö?

19. Har du något att tillägga som jag inte har frågat om, men som jag kanske borde ha frågat om?